

בית המדרש "תורת דוד"
ע"ש הגה"צ רבי דוד בר חן זצ"ל - רבה של שדרות,
והרבנית רות בר חן ע"ה

"תורת דוד"

השיעור השבועי

פרשת ויגש

תשפ"ו

(שנה ט', גליון מס' 418)

שיעורי הרב אליהו בר חן

e0527191965@gmail.com | 052-719-1965

השיעור השבועי מתקיים בכל יום שלישי **באמצעות הזום**

לקבלת קישור כניסה:
052-719-1965 / 055-557-0895

זמן תחילת השיעור:

שעון קיץ - 20:30

שעון חורף - 20:00

לקבלת הגיליון השבועי בדוא"ל:

נא שלחו הודעה לכתובת: k.torat.david@gmail.com

תחת הכותרת "גיליון שבועי"

פרשת ויגש התשפ"ו

"אין מברכין על הַנֶּר, עַד שְׂיֵאוּתוֹ לְאוּרוֹ"

א. "וַיִּגְדּוּ לוֹ, לֵאמֹר, עוֹד יוֹסֵף חַי, וְכִי הוּא מִשָּׁל בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם, וַיִּפֶּג לבוֹ כִּי לֹא הָאֱמִין לָהֶם", (בראשית, מה' - כו').

"וַיִּדְבְּרוּ אֵלָיו אֵת כָּל דְּבָרֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהִים, וַיֵּרָא אֶת הָעֲגֻלוֹת אֲשֶׁר שָׁלַח יוֹסֵף לְשֵׂאת אֹתוֹ, וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם", (בראשית, מה' - כז').

"וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל, רַב עוֹד יוֹסֵף בְּנִי חַי, אֵלֶיכָה וְאֶרְאֶנּוּ בְּטָרִם אָמוּת", (בראשית, מה' - כח').

"וְאֵת יְהוּדָה שָׁלַח לִפְנֵי אֵל יוֹסֵף, לְהוֹרֹת לִפְנֵי גִשְׁנָה, וַיָּבֹאוּ אֶרְצָה גִשְׁשׁוֹ", (בראשית, מו' - כח').

"וַיֹּאסֶר יוֹסֵף מְרַכְבָּתוֹ, וַיַּעַל לְקִרְיַת יִשְׂרָאֵל אָבִיו גִּשְׁנָה, וַיֵּרָא אֵלָיו, וַיִּפֹּל עַל צַוְאָרָיו, וַיִּבְךְ עַל צַוְאָרָיו עוֹד", (בראשית, מו' - כט').

"לָמָּה נָמוּת לְעֵינֶיךָ, גַּם אֲנַחְנוּ גַּם אֲדַמְתָּנוּ, קָנָה אֶתְנוּ וְאֵת אֲדַמְתָּנוּ בְּלַחֵם, וְנִהְיָה אֲנַחְנוּ וְאֲדַמְתָּנוּ עֲבָדִים לְפָרְעָה, וְתָן זֶרַע וְנִחְיָה וְלֹא נָמוּת, וְהִאֲדָמָה לֹא תִשָּׂם. וַיִּקֹּן יוֹסֵף אֶת כָּל אֲדָמַת מִצְרַיִם לְפָרְעָה, כִּי מָכְרוּ מִצְרַיִם אִישׁ שָׂדֵהוּ, כִּי חִזַּק עֲלֵהֶם הָרָעָב, וַתְּחִי הָאֶרֶץ לְפָרְעָה. וְאֵת הָעָם הָעֶבְרִי אֹתוֹ לָעָרִים, מִקְצֵה גְבוּל מִצְרַיִם וְעַד קִצְהוֹ. רַק אֲדָמַת הַכֹּהֲנִים לֹא קָנָה, כִּי חֹק לַכֹּהֲנִים מֵאֵת פָּרְעָה, וְאָכְלוּ אֶת חֶקֶם אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם פָּרְעָה, עַל כֵּן לֹא מָכְרוּ אֶת אֲדָמָתָם. וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל הָעָם, הֵן קָנִיתִי אֶתְכֶם הַיּוֹם וְאֵת אֲדָמָתְכֶם לְפָרְעָה, הֵא לָכֶם זֶרַע וַיִּזְרְעוּם אֶת הָאֲדָמָה. וְהָיָה בַּתְּבוּאָת, וּנְתַתֶּם חֲמִישִׁית לְפָרְעָה, וְאַרְבַּע הַיָּדָת יִהְיֶה לָכֶם לְזֶרַע הַשָּׂדֶה, וּלְאֶכְלָכֶם, וּלְאֶשֶׁר בְּבֵיתֵיכֶם, וּלְאֶכְל לְטַפְּכֶם", (בראשית, מז' - יט' - כד').

ב. כתבו רבותינו המקובלים זיע"א¹, משמו של רבינו האר"י זיע"א:

¹ אדונינו הגר"א זיע"א, בביאורו על "תיקוני הזוהר" (תיקון נ').

² "כי אדם הראשון, היו בו רפ"ח ניצוצי הקדושה, ר"ב ניצוצות היו נתונים בראשו, ו-פ"ו ניצוצות בשאר אבריו. וכשחטא, אותם ניצוצות הקדושה, נטמעו בתוך הקליפות, אותן ניצוצות שמספרן ר"ב, שהיו בראשו, נפלו במצרים, כי היא ארץ טמאה כידוע, ואותן פ"ו ניצוצות, נתפזרו בכל העולם. ומפני זה, ירדו אבותינו להשתעבד במצרים בחומר ובלבנים, לברר אותם ניצוצות מתוך הקליפה. ואותן פ"ו ניצוצות שנתפזרו בשאר ארצות, על ידי הגלות שישראל מפוזרים בכל העולם, יתבררו מתוך הקליפות. ואין ישראל נגאלים, עד שיושלם הבירור בעזרת ה'."

ג. ועל פי זה, ביארו רבותינו זיע"א, את מאמר הכתוב בפרשתן ³, "וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל, רַב עוֹד יוֹסֵף בְּנִי חֵי, אֶלְכָּה וְאֶרְאֶנּוּ בְּטָרֶם אָמוּת". וכדלהלן:

גאון עוזינו - הרב חיד"א זיע"א, בספרו הקדוש "חומת אנך" (בראשית, מב' - כה'. שמות, ג' - ז'. שמות, יב' - נא'), ובספרו הקדוש "זרוע ימין" (על הגדה של פסח, בד"ה "במתי מעט"), ובספרו הקדוש "דבש לפי" (מערכת ר', אות ג').

הגה"ק רבינו נתן נטע שפירא זיע"א, בספרו הקדוש "מגלה עמוקות" (פרשתן, ובפרשת "קורח", ובפרשת "ואתחנן" אופן נח').

הגה"ק רבינו שניאור זלמן זיע"א מלאדי, בספרו הקדוש "תורה אור" (פרשת "בא", עמוד 120).

הגה"ק רבינו דובער זיע"א - האדמו"ר האמצעי, בספרו הקדוש "תורת חיים" (פרשת "בשלח", אות ה').

הגה"ק רבינו נחמן זיע"א מברסלב, בספרו הקדוש "ליקוטי הלכות" (הלכות בציעת הפת, הלכה ה').

הגה"ק רבינו יעקב צבי יאליש זיע"א - תלמיד "החוצה מלובלין" זיע"א, בספרו הקדוש "קהלת יעקב" (ערך רפ').

הגה"ק רבינו יוסף בן נאיים זיע"א, בספרו הקדוש "נמכר יוסף" (פרשתן).

הגה"ק רבינו חיים סינאוני זיע"א, בספרו הקדוש "מקום מקדש" (פרשתן, עמודים קיב'-קיג').

² לשונו של הגה"ק רבינו יוסף בן נאיים זיע"א, בספרו הקדוש "נמכר יוסף" (פרשתן).

- א. כתב רבינו הרי"ח הטוב זיע"א ⁴ :
- שהמילים "רב עוד", עולים בגימטריא למניין 282.
וכאשר נוסף לזה את מניין האותיות, נקבל עוד מניין 5,
וכאשר נוסף לזה את הכולל, נקבל עוד מניין 1.
וכשנצרף את כל החשבון למניין אחד, יעלה החשבון למניין 288, שהוא מניין רפ"ח.
ומניין רפ"ח, הוא כנגד רפ"ח ניצוצין, אשר פגם בהם אדם הראשון.
ולפיכך, כאשר שמע יעקב אע"ה, כי "רב עוד יוסף בְּנֵי חִי", הוא שמח שמחה גדולה,
שכן, מתוך דבריהם, הוא הבין, שיוסף הצדיק ע"ה, תיקן את חטאו של אדם הראשון.
ב. כתב הגה"ק רבינו יוסף בן נאיים זיע"א ⁵ :
- "הכוונה, ד-יעקב אע"ה, ידע את זה ש-ר"ב ניצוצות הקדושה נטמעו בקליפות שבמצרים,
ואילו לא היו שמה ניצוצות הקדושה, אפשר שיוסף הצדיק ע"ה - חלילה וחס היה נטבע ונטבע בטומאת ארץ מצרים.
וזה שאמר, 'רב' -
כוונתו, על הניצוצות שמספרם ר"ב.
המה גרמו, ש-עוד יוסף חִי, כלומר צדיק, שהצדיק קרוי חִי,
שכיוון שמצא שם ניצוצות הקדושה, אחז בהם, ולא נטמע בבוץ הקליפות, ונמלט מאשת אדוניו".

³ בראשית, מה' - כח'.

⁴ שם.

⁵ בספרו הקדוש "נמכר יוסף", על פרשתן.

והנה, על מאמר הכתוב בפרשתן ⁶, "וַיִּגְדּוּ לוֹ, לֵאמֹר, עוֹד יוֹסֵף חַי, וְכִי הוּא מִשָּׁל
בְּכָל אֶרֶץ מִצְרָיִם, וַיִּפֶּגּ לָבוֹ כִּי לֹא הָאָמִין לָהֶם", כתב רבינו הרי"ח הטוב זיע"א ⁷:

שהנה, מילת "עוד", עולה בגימטריא למניין 80,

וכמו כן, מילת "יסוד", עולה בגימטריא למניין זה.

ולפיכך, כאשר שמע יעקב אע"ה, כי "עוד יוסף חי", הוא שמח שמחה גדולה,

שכן, הוא הבין מתוך דבריהם, שיוסף הצדיק ע"ה, יונק את כוח חיותו - ממידת
ה"יסוד", שהוא היה דבוק וחבוק בה.

והנה, על מאמר הכתוב בפרשתן ⁸, "וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל יוֹסֵף, אָמוּתָה הַפֶּעַם, אַחֲרֵי
רְאוּתִי אֶת פָּנֶיךָ, כִּי עוֹדֶךָ חַי", נתנבאו רבותינו זיע"א בסגנון אחד. וכדלהלן:

א. כתב רבינו ה"אור החיים" הקדוש זיע"א:

"אכן, כוונת דברי יעקב הם, כי הגם שנתבשר כי עודנו חי, זה הועיל לדעת שישנו
במציאות,

אבל, עדיין לבו דָּוָי עליו, לצד היותו בין האומות, שפל, עבד מושלים,

אם עודנו בצדקותו ולא כהתה עינו ולא נס ליחו ...

ודבר ידוע הוא, כי הצדיקים, יותר יחפצו בְּהַעֲדָר הַבֵּן - בהיותו בן מביש,

ומה גם יעקב הצדיק.

אשר על כן, לא היתה שמחתו שלימה מספק זה.

עד 'וַיֵּרָא אֵלָיו', והכיר בו בפניו, כי הכרת הפנים תענה באיש.

וכמו כן, מצינו לצדיקים שלמים, וכן רבים, שהכירו ברושם הפנים מעשה אדם,
ומכל שכן יעקב אבינו, שיכיר.

לזה, כשהכיר בו, אמר אליו 'אָמוּתָה הַפֶּעַם' -

⁶ בראשית, מה' - כו'.

⁷ בספרו הקדוש "אדרת אליהו", עה"ת, בפרשת "ויגש", עמודים 160-161.

⁸ בראשית, מו' - ל'.

פירוש, הפעם הזאת בראייתך, ולא מקודם כשנתבשרתי.

והטעם, 'אַחֲרֵי רְאוּתִי אֶת פְּנִיךָ' -

והכרתי בהם שעודך חי, פירוש, צדיק כמקודם, ולא נשתנה דיוקנך מכמות שהיה, אלא 'עוֹדֶךָ חַי'."

ב. כתב הגה"ק רבינו מרדכי הכהן זיע"א⁹ :

"שיעקב אבינו ע"ה, היה יודע משרטוטי הפנים אם חטא אם לא,

וכשראה יוסף, ידע משרטוטי פניו שלא חטא.

ולזה אמר¹⁰, 'אַחֲרֵי רְאוּתִי' - ראייה שלי אינה כמו ראיית אחרים שאינם יודעים בשרטוטי הפנים,

'רְאוּתִי אֶת פְּנִיךָ'¹¹, לא אמר 'ראותי פניך', אלא 'אַתָּה פְּנִיךָ' - השרטוט של פניך,

'כִּי עוֹדֶךָ חַי'¹² ... אמר לו, אני רואה בשרטוטים, שאתה צדיק ולא חטאת, שהצדיק נקרא חי. שנאמר¹³, 'וּבְנִיחוּ בֶן יְהוֹדָע, בֶּן אִישׁ חִיל',

כי עודך כמו יום שנפרדת ממני.

אם כן, מאחר שאתה צדיק, לא אפחד מן המיתה,

כי מי שמניח בן רשע, יש לו צער באותו עולם,

לא כן מי שמניח בן צדיק, שיש לו נחת רוח.

לזה נתאוה למות.

'אֲמוּתָהּ הַפֶּעַם אַחֲרֵי רְאוּתִי', ראשי תיבות¹⁴ - בגימטריא 'רָז',

⁹ בספרו הקדוש "שפתי כהן" על התורה (על פסוק זה).

¹⁰ בראשית, מו' - ל'.

¹¹ שם.

¹² שם.

¹³ שמואל ב' כג' - כ'.

¹⁴ היינו:

שהיה יודע ברזי השרטוטים, וראה חוט של חסד משוך על יוסף, והיינו זר.

'כִּי עוֹדֶךָ חַי', ראשי תיבות ¹⁵ - בגימטריא 'צח', שאין בו שום לכלוך".

ג. כתב הגה"ק רבינו אברהם ראובן הכהן סופר זיע"א ¹⁶ :

"כשגלה יוסף, פחד יעקב שמא טימא אות ברית, ועל זה היה מתאבל.

כשבאו אחיו ואמרו 'עוד יוסף חי', שעדיין דָּבֵק באל חי ולא טימא הברית, לא האמין יעקב,

לפיכך, אמר, 'אֵלֶכָה וְאֶרְאֶנּוּ בְּטָרֶם אָמוּת' - שהיה בקי בהכרת פנים,

כיון שראה אותו שלא חטא, מיד היה שמח".

ומכל מקום, מכל דברי רבותינו זיע"א, מבואר ומבורר :

א. שרק כאשר שמע יעקב אע"ה, על גודל קדושתו וטהרתו של בנו יוסף הצדיק ע"ה, נתיישבה דעתו.

ב. ששמחת הצדיקים בבניהם, הינה, רק כאשר הם רואים אותם בקדושתם ובטהרתם.

והנה, כאשר יוסף הצדיק ע"ה נגלה לְאָחָיו, וביקש מהם למסור לאביו יעקב אע"ה על היותו בחיים חיותו, מצינו לדרשתם של רבותינו ז"ל ¹⁷ :

"רַבִּי לֹוִי בִּשְׁם רַבִּי יוֹחָנָן בֶּר שְׁאוּל -

אָמַר לָהֶם, אִם יֵאָמֵן לָכֶם הָרִי מוֹטָב,

וְאִם לֹא, אַתֶּם אוֹמְרִים לוֹ: בְּשַׁעַה שֶׁפָּרַשְׁתִּי מִמֶּךָ, לֹא בִּפְרָשְׁתָּ עֲגֻלָּה עֲרוּפָה הָיִיתִי עוֹסֵק?!"

ראשי התיבות, שהם אותיות א' - ה' - א' - ר', עולים בגימטריא למניין 207, כמניין "רז".

¹⁵ היינו:

ראשי התיבות, שהם אותיות כ' - ע' - ח', עולים בגימטריא למניין 98, כמניין "צח".

¹⁶ בספרו הקדוש "ילקוט ראובני" (על פרשתו, אות כג', משם המדרש).

¹⁷ בראשית רבה, פרשה צד', ג'.

הָדָא הוּא דְּכָתִיב ¹⁸, 'וַיִּרְא אֶת הָעֲגֻלּוֹת ... וַתַּחֲי רוּחִי'.

ויעויין עוד, בדבריו של "בעל הטורים" זיע"א, על מאמר הכתוב ¹⁹, 'וַיֹּאמֶר לוֹ, לָךְ
נָא רְאֵה אֶת שְׁלוֹם אַחִיךָ וְאֶת שְׁלוֹם הַצֹּאן, וְהַשִּׁבְנִי דָּבָר, וַיִּשְׁלַחְהוּ מֵעֶמְק חֲבֵרוֹן,
וַיָּבֹא שְׁכֶמָה':

"לִיְהוֹ עַד חֲבֵרוֹן.

אמר לו, אבא, חזור בד!

אמר ליה, כתיב ²⁰, 'וַיֵּדִינוּ לֹא שָׁפְכוּ אֶת הַדָּם הַזֶּה', שלא פטרנוהו בלא לְוָה ²¹,
ובזה נפטר ממנו, ומתוך כך זוכרו ²².

והיינו דכתיב ²³, 'וַיִּרְא אֶת הָעֲגֻלּוֹת אֲשֶׁר שָׁלַח יוֹסֵף'.

וזהו שאמרו ²⁴, אל יפטר אדם מחברו, אלא מתוך דבר הלכה, שמתוך כך זוכרו'.

עוד כתב הגה"ק רבינו עובדיה זיע"א מברטנורא ²⁵:

"סימן מסר להם, במה היה עוסק כשפירש ממנו, בפרשת עגלה ערופה.

אמר במדרש -

שכשנפטר יוסף מאביו, היה יעקב הולך ללוותו,

אמר לו, אבא, חזור בד שלא איענש על ידך!

אמר לו, בני, על דבר זה עתידין בְּנִי לעתיד לבוא ליכשל,

¹⁸ בראשית, מה' - כז'.

¹⁹ בראשית, לז' - יד'.

²⁰ דברים, כא' - ז'.

²¹ עיין שם בפירוש רש"י הקדוש.

²² בראשית רבה, פרשה צד', ג'.

²³ בראשית, מה' - כז'.

²⁴ ברכות, לא' ע"א.

²⁵ בספרו הקדוש "עמר נקא", (בראשית, מה' - כז').

כשימצא חלל באדמה, ויביאו עגלה ערופה, וזקני בית דין ירחצו ידיהן, ויאמרו:
'ידינו לא שפכו את הדם הזה',

וכי תעלה על דעתך, שזקני בית דין שופכי דמים הם!?

אלא, לא ראינוהו ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לוייה וכו', כדאיתא התם,

ומתוך דברים אלו, התחילו לעסוק בפרשת עגלה ערופה".

ולכאורה, שדבריהם הקדושים, צריכים ביאור:

א. היאך עניין עגלה ערופה, מוכיח את גודל צדקותו וקדושתו של יוסף
הצדיק ע"ה?

ב. מפני מה, דווקא מצווה זו, היא שיכולה להוכיח זאת?

והנה, כתב מו"ז הגה"ק רבינו יעיש קריספין זיע"א²⁶:

"מדרש אבכיר -

כשראה יעקב את העגלות אשר שלח יוסף, אמר, הא ודאי אני יודע, שיוסף לא
חטא באשת פוטיפרע. עד כאן דבריו.

והנה, המדרש הזה, משולל הבנה.

ולעניות דעתי נראה -

דהנה, כתבו רבותינו ז"ל, דהעגלות ששלח יוסף סימן מסר לאביו, שכשפירש
ממנו, לימדו הלכות עגלה ערופה.

וקיימא לן, כל מי שפגם בעריות, מתגבר עליו השכחה, ושוכח תלמודו, לפי שפגם
במחשבה ובמעשה.

וכיוון שראה יעקב את העגלות, והבין את רמיזת יוסף, אזי, ידע שלא חטא כלל
באשת פוטיפרע,

שהרי יש לו כוח זיכרון,

וזה אות אמת.

²⁶ בספרו הקדוש "בך יברך ישראל", (מערכת י', אות קלא').

ולזה סמך תיכך ²⁷, 'רב עוד יוסף בְּנֵי חִי' -
'רַב', שנשאר עוד ברבנותו, שלא שכח תלמודו,
'בְּנֵי חִי', הצדיק נקרא חי,
דהא בהא תליא.
וכיוון שכן, 'אַלְכָּה וְאַרְאֶנּוּ' וכו' ²⁸,
דאילולא חלילה וחס נפגם, אסור להסתכל בדמותו וכו' ²⁹,
לא כן עכשיו שהוא חי, 'אַלְכָּה וְאַרְאֶנּוּ' וכו' ³⁰, כדי לקבל ממנו הציור,
דכתיב ³¹, 'בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים' ".
ומדבריו הקדושים, מתבאר לנו כמין חומר:
מפני מה, שמח יעקב אע"ה, בעת ראיית העגלות,
שכן, בכך הוא הבין שהוא עומד בגדלותו ובתפארתו.
והנה, על מאמר הכתוב ³², 'יַעֲרֹף כְּמָטָר לִקְחִי, תִּזְלַל כְּפֶטֶל אֶמְרָתִי, כְּשִׁעִירִם עָלַי
דָּשָׂא, וְכַרְבִּיבִים עָלַי יַעֲשֹׁב', דרשו רבותינו ז"ל בספרי ³³:
"רבי אלעזר בנו של רבי יוסי אומר -
אין 'יַעֲרֹף', אלא לשון הריגה,

²⁷ בראשית, מה' - כח'.

²⁸ בראשית, מה' - כח'.

²⁹ שבת, קד' ע"א.

ועיין שם בדברי רש"י הקדוש, בד"ה "מאי טעמא".

³⁰ בראשית, מה' - כח'.

³¹ משלי, טז' - טו'.

³² דברים, לב' - ב'.

³³ מדרש תנחומא, (פרשת "האזינו", אות ג').

ילקוט שמעוני, (פרשת "האזינו", רמז תתקמב').

שנאמר ³⁴, 'וְעָרְפוּ שָׁם אֶת הָעֵגְלָה בְּנַחֲלִי'.

מה עגלה מכפרת על שפיכות דמים, כך דברי תורה מכפרים על שפיכות דמים".

ומכיוון, שהמוציא שז"ל, נחשב לשופך דמים ³⁵,

לפיכך, שלח יוסף הצדיק ע"ה, לאביו יעקב אע"ה, את העגלות,

לאמור לו, שעדיין הוא עומד בצדקתו,

שכן, הוא לא שכח את תלמודו,

ובנוסף, אינו בכלל שופכי דמים, באשר תורתו מכרזת עליו כל זאת.

ד. על מאמר הכתוב ³⁶, וַיִּתְּנֵהֶם חֲנוּךְ אֶת הָאֱלֹהִים וְאֵינָנוּ כִּי לָקַח אֹתוֹ אֱלֹהִים,
כתב התנא הקדוש - יונתן בן עוזיאל:

"וּפָלַח חֲנוּךְ בְּקוּשָׁטָא קָדָם יְיָ, וְהָא לִיתוּהִי עִם דִּיירֵי אֶרְעָא, אַרוּם אֶתְנַגִּיד וְסָלִיק
לְרִקְיעָא בְּמִימַר קָדָם יְיָ, וְקָרָא שְׁמִיָּה מִיטְטְרוֹן סִפְרָא רַבָּא" ³⁷.

ויעויין בדבריו של הגה"ק רבינו אליהו הכהן האיתמרי זיע"א מאיזמיר ³⁸, שהביא
מדברי הגה"ק רבינו מנחם עזריה זיע"א מפאנו ^{39 40}:

³⁴ דברים, כא' - ד'.

³⁵ מסכת כלה, פ"א הי"ח.

מסכת כלה רבתי, פ"ב ה"ד.

³⁶ בראשית, ה' - כד'.

³⁷ ותרגום דבריו הקדושים:

ויתהלך חנוך באמת ובתמים לפני ה', ואינו לפני דיירי הארץ, שכן הוא עלה לרקיע על פי דיבורו של
הבורא ית"ש, ונעשה מלאך, וקראו הבורא ית"ש מיטטרון הסופר הגדול.

³⁸ בספרו הקדוש "מדרש תלפיות" (ענף חנוך).

³⁹ בספרו הקדוש "עשרה מאמרות" (מאמר אם כל חי, חלק שלישי, סימן כב').

⁴⁰ ועיין עוד בספר הקדוש "אור יקר" (פרשת "בא", שער ג', סימן ד', כרך ז', דף קצה'), להגה"ק רבינו משה
קורדובירו זיע"א.

"חנוך, לא היה מְצֻנָּה, אלא על שבע מצוות בני נח, והיה מתחילה מחסידי אומות העולם,

אלא, שפירש מדרכיהם, והלך בדרכי ישראל, כמי שאינו מְצֻנָּה ועושה, או כעין גר צדק אשר בכל דור ודור,

ונתקבל במעלה עליונה, לאות ולמופת לבני שת ⁴¹, מה שמתקן להם אם ייטיבו דרכיהם,

וכיוון שעלה, שוב לא ירד.

והנה, סביב למחנהו רשעים יתהלכון, המבקשים להפרידו חלילה וחס.

והוא היה תופר מנעלים, לקשר העולמות,

ועל כל תפירה ותפירה, אמר: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ, לְעוֹלָם וָעֶד.

שיש בפסוק זה, ייחוד וקישור כל היכלות, בעליונים".

ויעויין עוד, בדברי הגה"ק רבינו משה קורדובירו זיע"א ⁴², ובדברי הגה"ק רבינו מכלוף אביחצירא זיע"א ⁴³:

שכתב, שחנוך תופר סנדלים היה.

ועל פי זה, ביאר רבינו הרי"ח הטוב זיע"א ⁴⁴, את מאמר הכתובים בפרשת "יתרו" ⁴⁵, "אַתֶּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם, וְאֲשָׁא אֶתְכֶם עַל כְּנָפֵי נְשָׁרִים, וְאָבָא אֶתְכֶם אֵלַי. וְעַתָּה אִם שָׁמוּעַ תִּשְׁמָעוּ בְּקִלִּי, וּשְׁמַרְתֶּם אֶת בְּרִיתִי, וְהִיִּיתֶם לִי סֻגְלָה מִכָּל הָעַמִּים, כִּי לִי כָּל הָאָרֶץ":

⁴¹ שיצאו ממנו ישראל.

⁴² בספרו הקדוש "אור יקר" (פרשת "ויקהל", סימן ה', כרך יא', דף קג').

⁴³ בספרו הקדוש "מכלול יופי" (עמוד ע', אות צט').

⁴⁴ בספרו הקדוש "עוד יוסף ח' - דרושים", (פרשת "יתרו").

⁴⁵ שמות, יט', ד' - ה'.

"ידוע, שניצוצות הקדושה המעורבים ב-דצח"ם⁴⁶, צריך לעשות בהם שני מלאכות,

האחד, לבררם ולהוציאם מן ה-דצח"ם⁴⁷,

והשני, לתופרם ולחברם הפרצוף העליון השייכים לו ...

ובמאמר רבותינו ז"ל, שאמרו: חנוך, תופר סנדלים היה ... הכוונה הוא, שתיבת 'סנדלים', היא מורכבת משני תיבות ביחד,

וקרינן בה, סן דלים.

והיינו -

'סן', הוא לשון סינון, כי תיבת 'סן', הוא שורש מסננת, כמו שכתב בערוך.

וקאי, על בירור ניצוצי קדושה, שבהיותם מעורבים ב-דצח"ם⁴⁸, נקראים 'דלים',

והצדיקים, מבררים אותם, ומסננים אותם, מן הסיגים שבהם.

והוא⁴⁹, אחרי הסינון, היה תופרם, ומחברם בפרצוף העליון שהם שייכים לו.

וזהו שנאמר, 'תופר סן דלים' -

רצונו לומר, כי סינון הדלים הם ניצוצות הקדושה, שהיו מעורבים ב-דצח"ם⁵⁰.

ולגירסה אחרת, דגרסי, 'תופר מנעלים היה', גם כן יבוא אל נכון -

⁴⁶ היינו:

דומם, צומח, חי, מדבר.

⁴⁷ כנ"ל.

⁴⁸ כנ"ל.

⁴⁹ היינו:

חנוך.

⁵⁰ היינו:

דומם, צומח, חי, מדבר.

ד- 'מנעלים', גם היא מילה מורכבת, שהוא 'מן עלים',
דניצוצי הקדושה, כשיתבררו מן ה-דצח"ם⁵¹, נקראים 'מַיִם נִקְבִּינִי',
והוא תופר אותם, לעשותם פרצוף שלם, ומעלה אותם למעלה.
ו- 'עלים', רצונו לומר, עֲלִיָּה.
נמצא, בירור ניצוצות הקדושה, יש בו שני מלאכות -
האחד, אסיפה וקיבוץ מן ה-דצח"ם⁵²,
והשני, מלאכת התפירה והחיבור.
וגם המלאכה השנית, היא בכלל מלאכה של אסיפה וקיבוץ -
כי התפירה, עניינה הוא, להיות מקבץ ומאסף החלקים יחד, הקטנים עם
הגדולים.
והנה, נודע, כי ישראל בהיותם בשיעבוד מצרים, היו עושין בירור ניצוצות
הקדושה, על ידי ייסורין דווקא,
כי עדיין לא ניתנה התורה, כדי שיעשו בירור על ידי עסק התורה.
וכשיצאו, דהוֹסְרוּ מהם הייסורין,
תיכף ומייד, ניתנה להם תורה, כדי שיעשו בירור על ידי עסק התורה.
ובזה פירשתי בסייעתא דשמיא, מה שאמר פרעה על ידי השר שלו⁵³, 'הֵן רַבִּים
עֲתָה עִם הָאָרֶץ, וְהִשְׁבַּתְתָּם אֹתָם מִסְבָּלְתָם' -
רצונו לומר, כיוון דעֲתָה הם עם הארץ, דאין להם תורה,
אי אפשר להם לעשות בירור, אלא רק על ידי הייסורין,
ואיך תשביתו אותם מסבלותם?
דאם יהיו בטלים, איך נעשה הבירור שצריכים אליו!?

⁵¹ כנ"ל.

⁵² כנ"ל.

⁵³ שמות, ה' - ה'.

ובזה פירשתי בסייעתא דשמיא, את מאמר הכתוב ⁵⁴, 'אֲשֶׁרִי הַגִּבֹּר אֲשֶׁר תִּסְרְנוּ
יָהּ, וּמִתּוֹרֶתְךָ תִּלְמְדְנוּ' -

כי בייסורין, הוא מרוויח הרבה, שעושה בירור,

אך וודאי יותר טוב לו, ש-'ומתורתך תלמדנו', שיעשה הבירור ולא יצטרך
לייסורין.

וזה שנאמר ⁵⁵, 'וְעַתָּה אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי, וּשְׁמַרְתֶּם אֶת בְּרִיתִי, וְהִיִּיתֶם לִי
סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים, כִּי לִי כָּל הָאָרֶץ' -

'שָׁמוֹעַ', הוא לשון אסיפה וקיבוץ,

דקאי, על בירור ניצוצות הקדושה,

מלשון ⁵⁶, 'וַיִּשְׁמַע שָׁאוּל אֶת הָעָם'.

כלומר, מקודם, כשהייתם במצרים, הייתם נצרכין לייסורין,

כדי שעל ידם, תעשו אסיפה וקיבוץ לניצוצות הקדושה, מן ה-דצח"ס ⁵⁷.

אך עתה, שאני נותן לכם את התורה,

'אִם שָׁמוֹעַ', אז 'תִּשְׁמְעוּ',

דהיינו, שתעשו אסיפה וקיבוץ לניצוצי הקדושה, ואין אתם צריכים לייסורין,

אלא, תעשו מלאכה זו בקולי, זו התורה שאני נותן לכם.

או הכוונה, כך -

'אִם' ⁵⁸, בניקוד כזה - 'אִם', זו התורה שנקראת 'אִם' ⁵⁹, 'כִּי אִם לְבִינָה תִקְרָא' -

שְׁנֵקְרָאת אִם לְלוּמְדִיהָ ⁶⁰,

⁵⁴ תהילים, צד' - יב'.

⁵⁵ שמות, יט' - ה'.

⁵⁶ שמואל א', טו' - ד'.

⁵⁷ היינו:

דומם, צומח, חי, מדבר.

'אם שמוע' אותה, אז 'תשמעו' לעשות אסיפה וקיבוץ, ותהיו 'בְּקִלִּי' "

ועל כל פנים :

יסוד מאמרו של חנוך, בעת היותו תופר ומקשר את המנעלים והסנדלים, נעוץ בעניין "מידת הענווה",

שכן, עיקרו, קבלת עול מלכותו יתברך, בתכלית ההתבטלות והענווה.

ה. על מאמר שר המשקים ⁶¹, "וְשָׁם אֶתְּנוּ נֶעֶר עֲבָרִי, עֶבֶד לְשֵׁר הַטְּבָחִים, וְנִסְפָּר לוֹ, וַיִּפְתָּר לָנוּ אֶת חִלְמֵינוּ, אִישׁ כְּחִלְמוֹ פֶּתַר", כתב רש"י הקדוש ⁶² :

⁵⁸ היינו, מאמר הכתוב:

"וַעֲתָה אִם שְׁמוֹעַ תִּשְׁמְעוּ בְּקִלִּי, וְשִׁמְרֵתֶם אֶת בְּרִיתִי, וְהִיִּיתֶם לִי סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים, כִּי לִי כָל הָאָרֶץ".

⁵⁹ משלי, ב' - ג'.

⁶⁰ במדבר רבה, פרשה י', ד'.

⁶¹ בראשית, מא' - יב'.

⁶² יעו"ן עוד בדברי רבותינו ז"ל במדרש (בראשית רבה, פרשה פט', ז'):

"כִּיֹּן שָׂרָא שֶׁר הַמְּשָׁקִים אֶת פְּרָעָה, שֶׁהִיָּתָה נִפְשׁוֹ מִבְּקִשָּׁת לִצְאָת,

הִיָּה מַחֲשָׁב בְּדַעְתּוֹ, וְאָמַר -

אִם יָמוּת פְּרָעָה זֶה, וַיַּעֲמֵד מֶלֶךְ אַחֵר, אֵינִי יוֹדֵעַ אִם מַעֲמִידֵנִי בְּאַמוֹנָתִי אִם לֹא.

'וַיְדַבֵּר שֶׁר הַמְּשָׁקִים' (בראשית, מא' - ט') -

אָמַר לוֹ, שְׁנֵי חֲטָאִים יֵשׁ בְּיָדִי,

אַחַת, שֶׁלֹּא עָשִׂיתִי לְיוֹסֵף טוֹבָה וְהִזְכַּרְתִּיו לַפָּנִיךְ,

וְאַחֵר שֶׁרֵאִיתִיךְ מַצְטַעַר עַל פְּתוּחֵיךְ שֶׁל חֵלֹם, וְלֹא גִלִּיתִי לְךָ עָלָיו, שֶׁהִיָּה יוֹדֵעַ פְּתוּחֵיךְ.

'וְשָׁם אֶתְּנוּ נֶעֶר עֲבָרִי' וגו' (בראשית, מא' - יב') -

אָף עַל פִּי שֶׁהִזְכִּיר אוֹתוֹ, הוּא מְבַזֶּהוּ, שֶׁהוּא יוֹדֵעַ לֵאמֹר גְּדֻלָּה הוּא נִכְנָס.

מִדָּ, 'וַיִּשְׁלַח פְּרָעָה וַיִּקְרָא, וְשָׁם אֶתְּנוּ' וגו' (בראשית, מא' - יד') -

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן, אֲרוּרִים הֵם הַרְשָׁעִים, שֶׁאֵין עוֹשִׂים טוֹבָה שְׁלֵמָה,

'נֶעֶר' - שׁוֹטָה,

” יַעֲרַר עֲבָרֵי עֶבֶד - אֲרוּרִים הֲרָשָׁעִים, שֶׁאֵין טוֹבָתָם שְׁלֵמָה.

מִזְכִּירוּ בִּלְשׁוֹן בִּזְיוֹן -

יַעֲרַר - שׁוֹטָה, וְאֵין רֹאוֹי לַגְּדוּלָה,

יַעֲבָרֵי - אֲפִילוֹ לְשׁוֹנֵינוּ אֵינוֹ מְכִיר,

יַעֲבֹד - וְכֹתוֹב בְּנִימוּסֵי מִצְרִים, שֶׁאֵין עֶבֶד מוֹלֵךְ, וְלֹא לּוֹבֵשׁ בְּגָדֵי שְׂרִים.”.

ויעויין בזה, מה שכתב הגה"ק רבינו עמור אביטבול זיע"א ⁶³ :

”ואני הצעיר, נראה לי בדרך רמז, לדורשו לטובה.

והוא, במה דאיתא ⁶⁴ -

שחנוך ⁶⁵ נתגלגל באליעזר ⁶⁶, ואליעזר ביוסף, ועתיד להתגלגל במשיח בן אפרים.

יַעֲבָרֵי - שׁוֹנָא,

יַעֲבֹד - שֶׁכֶּךָ מוֹקְתָב בְּסִקְרִידֵין שֶׁל פְּרָעָה, שֶׁאֵין עֶבֶד מוֹלֵךְ, וְלֹא לּוֹבֵשׁ קְלִידִים.”.

⁶³ בספרו הקדוש "עומר התנופה", עמוד מב'.

⁶⁴ יעויין בספר "שכחת לקט" (אדם והדורות עד נח, אות יז'), שכתב כן משם ספר "גליא רזיא" (יז' ע"ג):

"חנוך, אתגלגל באליעזר,

ואחר כך, ביוסף,

ועתיד להתגלגל במשיח בן אפרים.”.

⁶⁵ שהיה דור שביעי לאדם הראשון, בנו של ירד, ואביו של מתושלח,

אשר עליו נאמר (בראשית, ה' - כד') -

"וַיִּתְּהֶלֶךְ חֲנוֹךְ אֶת הָאֱלֹהִים, וַאֲיָנָנוּ, כִּי לָקַח אֶתוֹ אֱלֹהִים.”.

ויעויין במסכת "דרך ארץ זוטא":

שחנוך, עלה בחייו לגן עדן.

ופירש בזה הרלב"ג:

"והנה, לזאת הסיבה, לא זכר בו מיתה,

וזכרה בשאר האנשים שנזכרו עמו,

להורות, על ההבדל שהיה בינו וביניהם,

וידוע, שחנוך שהוא מ"ט⁶⁷, אקרי נער⁶⁸.
וזה שאמר שר המשקים⁶⁹, 'וְנָשָׂם אֶתְנֹנִי נֶעַר עֲבָרִי -
שהוא נער, לפי שנשמת חנוך נתגלגלה בו,
ועוד⁷⁰, 'עֶבֶד לְשֵׁר הַטַּבָּחִים' -
היינו, לאברהם,
שיש בו נשמת אליעזר, שהיה עבד לאברהם.
ומה שנקרא שר הטבחים⁷¹ -
כי הדורות הקודמים, כולם היו רשעים, והיו עושים רצון יצרם הרע,

כי הוא השלים נפשו, והגיע בו שלמותו, ושאר האנשים ההם, מתו בלא חמדה".

עוד יעויין ב"פסיקתא דרב כהנא" (פרשה כג):

"כל השביעין חביבין ...

בדורות, השביעי חביב - אדם, שת, אנוש, קינן, מהללאל, ירד, חנוך ...

באבות, השביעי חביב - אברהם, יצחק, יעקב, לוי, קהת, עמרם, משה".

⁶⁶ עבד אברהם.

⁶⁷ יעויין בתרגום התנא הקדוש - יונתן בן עוזיאל (בראשית, ה' - כד):

"וּפְלַח חֲנוֹךְ בְּקוֹשָׁטָא קָדָם יי, וְהָא לִיתְוָהִי עִם דִּי־רִי אַרְעָא, אַרוּם אֶתְנַגִּיד וְסָלִיק לְרַקִּיעָא בְּמִימַר קָדָם יי, וְקָרָא
שְׁמִיהּ מִיטְטָרוֹן סְפָרָא רַבָּא",

והיינו:

שחנוך, עלה לשמים עוד בחייו, והפך למלאך בשם מטטרון.

⁶⁸ יעויין מה שכתב בזה ה"זוהר הקדוש" (תיקוני הזוהר, תיקונא שתינאה, דף כג' ע"א):

"אֶפְרוֹחִים, מְסֻטָּרָא דְנֶעַר מִטְטָרוֹן".

⁶⁹ בראשית, מא' - יב'.

⁷⁰ שם.

⁷¹ היינו:

אברהם אע"ה.

והוא, התחיל לטבוח טבח ביצר הרע, וביטל מעט עבודה זרה,

ולכן, קראו שר הטבחים.

או, על שם שרצה לזבוח את בנו, על קדושת שמו יתברך".

ו. בעניין התמדתו בתורה הקדושה של יוסף הצדיק ע"ה, מצינו לדרשת רבותינו ז"ל במסכת יומא ⁷² :

שלעתיד לבוא, כאשר יעמדו באי עולם לפני הבורא ית"ש בדין, וישאלם הבורא ית"ש, מפני מה לא עסקתם בתורה,

"אם אמר נאה הייתי וטרוד ביצר, אומרים לו: כלום נאה היית מיוסף?!"

והנה, עוד מצינו בעניין זה, לדרשת רבותינו ז"ל ⁷³, על מאמר הכתוב בפרשת "וישב" ⁷⁴, "ויהי כהיום הזה, ויבא הפיתה לעשות מלאכתו, ואין איש מאנשי הפית שם בפית":

"ויבא הפיתה לעשות מלאכתו - רבי אליעזר אומר, שבת היתה,

דכתיב ⁷⁵, "כי בו שבת מפל מלאכתו",

ומה מלאכה היתה לו?

שונה וקורא, מה שאביו למדו" ⁷⁶.

והנה, על מאמר הכתוב בפרשת "מקץ" ⁷⁷, "וירכב אתו במרכבת המשנה אשר לו, ויקראו לפניו אברהם, ונתון אתו על כל ארץ מצרים", כתבו בספרים הקדושים ⁷⁸, שיוסף הצדיק ע"ה, היה מרכבה לשישה סדרי משנה.

⁷² לה' ע"ב.

⁷³ ילקוט שמעוני, (פרשת "וישב", רמז קמו').

⁷⁴ בראשית, לט' - יא'.

⁷⁵ בראשית, ב' - ג'.

⁷⁶ וכעין זה, איתא בדברי ה"זוהר הקדוש", (פרשת "וישב", דף קצ' ע"ב).

⁷⁷ בראשית, מא' - מג'.

⁷⁸ "אוהב ישראל", (בראשית, מא' - מב').

והיינו, שיוסף הצדיק ע"ה, היה שורש תורה שבעל פה.
ומעתה, יומתק עניין גלגולו של רבי עקיבא בן יוסף, שהיה מנשמת יוסף הצדיק
ע"ה ⁷⁹, שכן אף הוא שורש תורה שבעל פה ⁸⁰.
ז. על מאמר הכתוב ⁸¹, "בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים, אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ", כתב
הגה"ק רבינו חיים סינאוני זיע"א ⁸²:
שנוטריקון המילה "בְּרֵאשִׁית", היא, אותיות "שֶׁב-יִרְאֶת",
והנה, המילה "יִרְאֶת", עולה בגימטריא 611,

⁷⁹ "דגל מחנה אפרים", (פרשת "מקץ", ד"ה "וירכב").

⁸⁰ "של"ה הקדוש", (פרשת "וישב", תורה אור, ז').

"שער הגלגולים", (פרק מא').

"מגלה עמוקות", (פרשת "ואתחנן", אופן עג').

⁸¹ "מגלה עמוקות", (פרשת "ואתחנן", אופן עב', אופן עט', אופן פח', אופן רח').

"השל"ה הקדוש", (מסכת פסחים, ספירת עומר א', ה').

"צדקת הצדיק", (אות עז').

"דברי סופרים", (אות לח').

"מחשבות חרוץ", (אות כ').

"פוקד עקרים", (אותיות ד'-ו'-ט').

"ישראל קדושים", (אותיות ט'-י').

"רסיסי לילה", (אותיות מה'-מו'-נב').

"אור זרוע לצדיק", (אותיות ה'-ו').

"דובר צדק", (פרשת "אחרי מות", אות ד').

"תקנת השבין", (אותיות ו'-י'-טו').

"פרי צדיק", (בעשרות מקומות בספרו).

⁸² בראשית, א' - א'.

⁸² בספרו הקדוש "עטרת תפארת" (בראשית, א' - א').

וכמו כן, המילה "תורה", עולה בגימטריא 611.

ללמדך, שהרוצה לשוב בתשובה שלימה על חטאיו, ולהיות ירא שמייס,
צריך לעסוק בתורה הקדושה, אשר היא מכפרת על כל עוונותיו.

ובטעם הדבר, שגדול כוח התורה משאר המצוות, להכניע את היצר הרע, כתב גאון
עוזינו - הרב חיד"א זיע"א ⁸³ :

"דע, כי בשעה שאכל אדם הראשון מעץ הדעת, נהנו כל אבריו, חוץ מן הקנה,
לפי שלא דיבר בעת האוכל.

אבל, חוה אמנו, דברה בעת אכילתה ⁸⁴, ופגמה אפילו הקנה שלה.

ואפשר, אני אומר -

כי למה הנשים אינם בכלל לימוד התורה, כיוון שהקנה שלהם חס ושלוס פגום,
כידוע מדבריו ז"ל.

אבל האנשים, אשר לפני הש"ס הם נגשים, נאה ויאה להו לימוד התורה, כי
הקנה שלהם אינו פגום."

וביאר בזה מהר"י קורין זיע"א ⁸⁵, רבו של הגה"ק רבי חיים סינאוני זיע"א :

דהנה, אמרו רבותינו ז"ל ⁸⁶, "אם פגע בך מנוול זה, משכהו לבית המדרש",
והנה, "מנוול", עולה בגימטריא 132,

⁸³ בספרו הקדוש "דברים אחדים", דרוש יג',

וכמו כן, בספרו הקדוש "דבש לפי", מערכת ש', אות ו'.

⁸⁴ שאמרה לאדם הראשון לאכול,

וכמאמר הכתוב (בראשית, ג' - יז):

"וְלָאָדָם אָמַר, כִּי שָׁמַעְתָּ לְקוֹל אִשְׁתְּךָ, וְתָאֵכַל מִן הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ, לֵאמֹר, לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ, אֲרוּרָה הָאֲדָמָה
בְּעִבְרָךָ, בְּעֶצְבוֹן תֹּאכְלֶנָּה, כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ."

⁸⁵ בספרו הקדוש "מחמדי שמים", ח"ב, עמודים שכו'-שכז'.

⁸⁶ קידושין, ל' ע"ב.

והיצר הרע, אשר הוא "סמאל", עולה בגימטריא 132 - עם הכולל.
ללמדך, שהיות והאדם שייך בדברי התורה הקדושה, מחמת שלא פגם את הקנה
שלו,
ממילא, כאשר יפגע בו ה"מנוול" שהוא היצר הרע, התיקון היחיד שיש לעשות
עמו, הוא, למושכו לבית המדרש -
על ידי עסק התורה הקדושה, בקדושתה ובטהרתה.
ובעומק העניין, כתב הגה"ק בעל "אגלי טל" זיע"א⁸⁷, משמו של אביו הגה"ק בעל
"אגודת אזוב" זיע"א:
שעל חטאים של שז"ל ו-פגם הברית, אין מועילה תשובה רגילה.
שכן, תשובה על חטאים רגילים, נעשית על ידי ליבו של האדם,
וכמאמר הכתוב⁸⁸, "הַשֵּׁמֶן לֵב הָעָם הַזֶּה, וְאֶזְנוֹ הַכֶּבֶד, וְעֵינָיו הַשֵּׁעַ, כֹּן יִרְאֶה
בְּעֵינָיו, וּבְאֶזְנוֹ יִשְׁמָע, וּלְבָבוֹ יִבִּין, וְשֵׁב וּרְפָא לוֹ".
ומה שאין כן, בעניין חטאים של שז"ל ו-פגם הברית,
הבאים מן קלקול המוח, ואינם תלויים בקלקול הלב.
ולפיכך, התיקון לחטאים אלו, נעשה, אך ורק על ידי יגיעת המוח - של לימוד
התורה הקדושה, ובכך מתקיימת טהרתו.
ומעתה, נשכיל ונבין, את דבריו הקדושים של אדונינו הרמב"ם זיע"א⁸⁹:
"גְּדוֹלָה מְכֹל זֹאת אֲמָרוּ, יִפְנֶה עֲצָמוֹ וּמַחְשָׁבָתוֹ לְדַבְּרֵי תוֹרָה, וְיִרְחִיב דַּעְתּוֹ בַּחֲכָמָה,
שֶׁאֵין מַחְשָׁבַת עֲרִיזוֹת מִתְגַּבֶּרֶת, אֶלָּא, בְּלֵב פָּנוּי מִן הַחֲכָמָה".
והנה, ידועים ומפורסמים, דברי רבותינו זיע"א, בגודל מעלת לימוד המשניות,
כתיקון לפגם הברית. וכדלהלן:

⁸⁷ בהקדמתו לספרו.

⁸⁸ ישעיה, ו' - י'.

⁸⁹ פכ"ב מהלכות איסורי ביאה הכ"א.

א. כתב גאון עוזינו - הרב חיד"א זיע"א ⁹⁰ :

"יזהר לקבוע לימודו בלילה, במשניות או בזהר, או שניהם כאחד טובים.

מְשָׁנָה, אותיות נְשָׁמָה.

וכשקורא סדר זרעים - יכווין לתקן אשר פגם במאכלות אסורות, ובברכות לבטלה, וכיוצא.

וכשקורא סדר מועד - יכווין לתקן אשר חטא בחילול שבת וימים טובים.

וכשקורא סדר נשים - **יכווין לתקן מה שפגם בעריות**, ובשבועות ונדרים.

וכשקורא סדר נזיקין - יכווין לתקן מה שחטא ל-ה', במה שהזיק לחבירו, כי ההזיק עצמו בעי לשלומי.

וכשקורא סדר קודשים - יכווין לתקן נשמתו הקדושה אשר הוציאה לחולין, ואשר לא נזהר בשחיטה ובדיקה, ולחיוב כרת, ולתפילות בלא כוונה.

וכשקורא סדר טהרות - **יכווין לתקן מה שפגם בנידה וקרי** ונטילת ידים".

ב. כתב הגה"ק רבינו חיים פלאג'י זיע"א ⁹¹ :

"וסמא דכולא, היא התורה ⁹²,

שלומד האדם בחיים חיותו, יום ולילה לא ישובת, ובפרט קודם שכיבה וכו'.

ומה גם, אם לומד מְשָׁנָה, אותיות נְשָׁמָה,

כי בזה מוציא לאור, כל הנשמות שנישבו בתוך עמקי הקליפות.

ונראה טעם פשוט לזה -

כי כיוון שהתורה נקראת ברית, כמו שדרשו רבותינו ז"ל ⁹³, על הפסוק ⁹⁴, 'אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה וכו'',

⁹⁰ בספרו הקדוש "מורה באצבע" (סימן ב', אותיות מ'-מא').

⁹¹ בספרו הקדוש "תוכחת חיים" (פרשת "שמות").

⁹² היינו:

שהרפואה לכל חטאיו של האדם, היא באמצעות לימוד התורה הקדושה.

אם כן, מהאי טעמא גופיה, התורה מכפרת על עוון פגם הברית.
וגם אם נתחייב מיתה על ידי חטא זה, התורה נותנת לו חיים,
כי גדולה תורה, שהיא נותנת חיים לעושיה, בעולם הזה ובעולם הבא⁹⁵,
שנאמר⁹⁶, 'כִּי חַיִּים הֵם לְמַצְאֵיהֶם, וְלִכָּל בְּשָׂרוֹ מִרְפָּא' ".
עוד מצינו בגודל מעלת לימוד המשניות, לדרשתם של רבותינו ז"ל, על מאמר
הכתוב⁹⁷, "גַּם כִּי יִתְּנוּ בְּגוֹזִים, עֵתָה אֶקְבָּצֶם, וְיִחְלּוּ מֵעַט, מִמַּשָּׂא מֶלֶךְ שָׂרִים":
"אֵי תִּנּוּ כֹּלֵהוּ, עֵתָה אֶקְבָּצֶם"⁹⁸,
"אֵין כָּל הַגְּלִיּוֹת הֵלְלוּ מִתְּכַנְסוֹת, אֶלָּא בְּזָכוֹת מְשֻׁנּוֹת"⁹⁹.
ולאור המתבאר לעיל¹⁰⁰, שיוסף הצדיק ע"ה היה מרכבה לשישה סדרי משנה,
ושורש תורה שבעל פה. יבואר אל נכון, עניין התיקון על ידי לימוד המשניות:
שכן, באמצעות לימוד המשניות, מתקשר האדם אל יסודו ואל בחינתו של יוסף
הצדיק ע"ה, עד לתיקון החטא משורשו. ודוק.
ח. כאשר מכרו השבטים את יוסף הצדיק, וראו לאביהם - יעקב אע"ה בצער,
מיד הורידו את יהודה מגדלותו,
דהנה, על מאמר הכתוב¹⁰¹, "וַיְהִי בַּעַת הַהוּא, וַיֵּרֶד יְהוּדָה מֵאֶת אֶחָיו, וַיֵּט עַד אִישׁ
עִדְלָמִי וַשְּׁמוֹ חִירָה", כתב רש"י הקדוש:

⁹³ שבת, לג' ע"א.

⁹⁴ ירמיה, לג' - כה'.

⁹⁵ אבות, פ"ו מ"ז.

⁹⁶ משלי, ד' - כב'.

⁹⁷ הושע, ח' - י'.

⁹⁸ בבא בתרא, ח' ע"א.

⁹⁹ ויקרא רבה, פרשה ז', ג'.

¹⁰⁰ באות ו'.

¹⁰¹ בראשית, לח' - א'.

"למה נסמכה פרשה זו לכאן, והפסיק בפרשתו של יוסף?
ללמד, שהורידוהו אחיו מגדולתו, כשראו בצרת אביהם,
אמרו, אתה אמרת למוכרו, אילו אמרת להשיבו היינו שומעים לך!"
והנה, בעניין גדולתו של יהודה, על פני אָחיו, מצינו בדברי רבותינו ז"ל¹⁰² :
"ב-ג' מקומות, דיבר יהודה לפני אָחיו -
'וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל אָחָיו, מֶה בָּצַע כִּי נִהַרְגָהְךָ אֶת אָחִינוּ, וְכִסִּינוּ אֶת דָּמוֹ'¹⁰³,
'וַיָּבֹא יְהוּדָה וְאָחָיו בֵּיתָה יוֹסֵף, וְהוּא עוֹדֵנוּ שָׁם, וַיִּפְּלוּ לְפָנָיו אֶרְצָה'¹⁰⁴,
'וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה, וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי, יְדָבָר נָא עִבְדְּךָ דָּבָר בְּאָזְנֵי אֲדֹנָי, וְאֵל יֵחָר אִפְּךָ
בְּעִבְדְּךָ כִּי כְמוֹךָ כִּפְרָעָה'¹⁰⁵.
היינו דכתיב¹⁰⁶, 'כִּי יְהוּדָה גָּבַר בְּאָחָיו, וּלְנִגִּיד מִמֶּנּוּ, וַחֲבֹכָה לְיוֹסֵף'".
והנה, במהות הויכוח, בין יהודה ליוסף הצדיק ע"ה, כתב הגה"ק בעל "מאור
ושמש" זיע"א¹⁰⁷ :
"והנראה לרמז בזה ... כי משיח בן דוד ומשיח בן יוסף, אין זה יכול להיות בלא
זה, ולשניהם אנו צריכין,
אך השבטים, לא הבינו זאת.
ויוסף, ראה ברוח הקודש, שממנו יצמח משיח,
ויהודה, ראה שממנו יצמח משיח."

¹⁰² "פסיקתא זוטרתא" (לקח טוב), פרשתן, פרק לז', סימן כו'.

¹⁰³ בראשית, לז' - כו'.

¹⁰⁴ בראשית, מד' - יד'.

¹⁰⁵ בראשית, מד' - יח'.

¹⁰⁶ דברי הימים א', ה' - ב'.

¹⁰⁷ להגה"ק רבי קלונימוס קלמן הלוי אפשטיין זיע"א.

בפרשת "פנחס", ד"ה "או".

על כן, היה מחלוקת ביניהם -

שהשבטים רצו שמשיח יהיה משבט יהודה, ויוסף רצה שממנו יהיה.

עד שהקדוש ברוך הוא עשה שלום ביניהם, כמאמר הכתוב ¹⁰⁸, 'הִנֵּה אֲנִי לִקְחָם אֶת
עַץ יוֹסֵף אֲשֶׁר בְּיַד אֶפְרַיִם, וְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל חִבְּרוּ, וְנָתַתִּי אוֹתָם עָלָיו אֶת עַץ יְהוּדָה,
וְעָשִׂיתִם לְעֵץ אֶחָד, וְהָיוּ אֶחָד בְּיָדֵי'.

וצריכין אנו לשוים מגמת פנינו על משיח בן יוסף, שלא ימות במלחמה שיעשה עם
האומות, טרם בוא משיח בן דוד, ויהיה קיום למשיח בן יוסף עם משיח בן דוד.
ועתה בעונותינו הרבים, בגלות המר הזה, שאנו בדיוטא התחתונה, רחמנא ליצלן,
אנו צריכין להתעורר עצמינו, להמשיך הרחמים על כנסת ישראל, ולהמתיק
הדינים."

והנה, במהות הקשר שבין יהודה ליוסף, נכתוב כדלהלן:

א. על מאמר יהודה ליעקב אע"ה ¹⁰⁹, "כִּי לֹא הִתְמַהֲמְהֵנוּ, כִּי עָתָה שָׁבְנוּ זֶה
פְּעָמִים", כתב הגה"ק רבי שמחה בונים זיע"א מפשיסחא ¹¹⁰:
" 'שָׁבְנוּ' - בגימטריא 'משיח' ¹¹¹ .

וזוה 'פְּעָמִים', היינו תרי משיחנו, יהודה ויוסף ^{112 113} .

¹⁰⁸ יחזקאל, לז' - יט'.

¹⁰⁹ בראשית, מג' - י'.

¹¹⁰ בספרו הקדוש "קול מבשר", (ח"ג, "משיח").

¹¹¹ היינו:

מילת "שָׁבְנוּ", עולה בגימטריא למניין של 358,

וכמו כן, מילת "משיח", עולה בגימטריא מדוקדקת כך.

¹¹² היינו:

שכך אמר לו יהודה ליעקב אע"ה -

לולא שהתמהמהנו לרדת למצרים, אזי, היינו שבים אליך, כאשר ב' המשיחים עמנו, שהם משיח בן דוד
ומשיח בן יוסף,

ב. כתב הגה"ק רבינו צדוק הכהן זיע"א מלובלין ¹¹⁴ :

"יהודה ויוסף, הם כלל קדושת ישראל,

שכל ישראל נקראו על שם יהודה - יהודי אנא ¹¹⁵, וכן נקראו על שם יוסף - כמו שנאמר 'שְׁאֲרִית יוֹסֵף' ¹¹⁶.

כי בחינת יוסף, יורה על שלימות המעשים,

ובחינת יהודה, יורה על שלימות התיקון לחיי עולם.

ועל זה רמזו ¹¹⁷ -

יוסף, שקידש שם שמים בסתר, הוסיפו לו אות אחת משמו של הקדוש ברוך הוא כו' ¹¹⁸,

שכן -

"שבנו", הוא כמניין "משיח",

ו-"פְּעֻמִּים", בא לרמז, על ב' המשיחים.

¹¹³ יעוין עוד, מה שכתב הגה"ק רבי מאיר הורוביץ זיע"א מדז'יקוב, בספרו הקדוש "אמרי נועם - לחנוכה":

"כי בהתקרב יהודה ויוסף, הוא תיקון יסו"ד מלכו"ת כידוע".

¹¹⁴ בספרו הקדוש "פרי צדיק", (חנוכה, אות כב').

¹¹⁵ על ברכתנו של יעקב אע"ה ליהודה (בראשית, מט' - ח'), "יהודה, אָתָּה יוֹדוֹךְ אֶחָיךְ", דרש רבי שמעון בר יוחאי (בראשית רבה, פרשה צח', ו'):

"יהי כל אחיך נקראין על שמך,

אין אדם אומר - ראובני אָנָּה, שמעוני אָנָּה,

אָלָּה, יהודי אָנָּה!".

¹¹⁶ עמוס, ה' - טו':

"שָׁנְאוּ רָע וְאַהֲבּוּ טוֹב וְהִצִּיגוּ בְּשַׁעַר מִשְׁפָּט, אוֹלֵי יָחַן יְהוָה אֱלֹהֵי צְבָאוֹת שְׁאֲרִית יוֹסֵף".

¹¹⁷ סוטה, י' ע"ב.

¹¹⁸ שנאמר (תהילים, פא' - ו'):

"עֲדוֹת בִּיהוֹסֵף שְׁמוֹ, בְּצִאתוֹ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם, שָׁפַת לֹא יִדְעֵתִי אֲשַׁמֶּע".

יהודה, זכה ונקרא כולו על שמו של הקדוש ברוך הוא ¹¹⁹.

ג. עוד כתב הגה"ק רבינו צדוק הכהן זיע"א מלובלין ¹²⁰:

"אף על פי, שְׁזָרַע יַעֲקֹב שְׁנִים עֶשֶׂר שְׁבֻטִים בְּכָלל,

חֲלֻקִּים לְשָׁנִים, יְהוּדָה וְיוֹסֵף.

שכל ישראל נקראים על שמם, ומהם תרין משיחין.

משיח בן יוסף - הוא הנלחם עם האומות, ומוחה זרע עמלק,

**כי כל כוחו בהשתדלות המעשים בקדושה, נגד כוח האומות, ומברר הקדושה
דעלמא דאתגליא בהתגלות המעשים דבני ישראל.**

ומשיח בן דוד - הוא המגלה כל רזי התורה הנעלמים, והקדושה שבפנימיות זרע
ישראל ...

ושני שבטים אלו, הם שורש כל השנים עשרה".

ד. עוד כתב הגה"ק רבינו צדוק הכהן זיע"א מלובלין ¹²¹:

"ועל כן, יהודה ויוסף, היו המרובים מכל השבטים,

כי פָּרוּ וְרָבוּ בְיוֹתֵר, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה בָהֶם קְדוּשַׁת הַיִּסּוּד יוֹתֵר מִכָּל הַשְּׁבֻטִים.

יוסף, צדיק גמור בפועל בלא חטא,

ויהודה, בעל תשובה אַחֲרֵי הַחֲטָא".

והנה, כל ה-יב' שבטי י-ה, היו בעלי שמירת הברית,

אלא, שיוסף ויהודה, היו בעלי הניסיון בכך, ולפיכך, הם שהצטיינו בכך.

¹¹⁹ היינו:

שבתוך שמו, יש את כל שם הוי"ה ברוך הוא,

כך, יהודה.

¹²⁰ בספרו הקדוש "ישראל קדושים", (אות ז').

¹²¹ בספרו הקדוש "מחשבות חרוץ", אות טו'.

שכן, בטעם סמיכות הפסוק הכתוב בסוף ספר "בראשית" ¹²², "וַיָּמָת יוֹסֵף בֶּן מֵאָה וָעֶשֶׂר שָׁנִים, וַיַּחְנֹטוּ אֹתוֹ, וַיַּיָּשֶׂם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם", לפסוק המתחיל את ספר "שמות" ¹²³, "וַיֹּאמֶר שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הַבָּאִים מִצְרָיִמָּה, אֶת יַעֲקֹב - אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ", כתב הגה"ק רבי ישראל אביחצירא זיע"א ¹²⁴:

דהנה, ידוע בדברי רבותינו ז"ל ¹²⁵, דאיסור חמור הוא, לשים את הנפטר בארון ולקוברו בארון.

שמלבד שגורם פגם באורות עליונים, גורם רעה לעצמו, ומעורר עליו משטינים ומקטרגים, ומידת הדין, ומלאכי חבלה ומשחיתים.

ברם, כאשר האדם שומר הברית, אפשר לשומו ולקוברו בארון.

וכמבואר ב"זוהר הקדוש" ¹²⁶:

"יוסף נטר ליה ברית לתתא ... אתשוי בתרי ארזי, בארון לתתא ובארון לעילא",

וכן הוא ב"זוהר הקדוש" ¹²⁷:

"בגין דנטר ברית קדישא, ואתקיים ביה, להכי אתתחזי לאעלה בארזא".

והנה, שאר שבטי י-ה, הועלו ממצרים בארון,

ובהכרח, שגם הם, היו שומרי הברית כיוסף הצדיק, בשלמות הגמור.

ולפיכך, נסמכו פסוקים אלו,

¹²² בראשית, נ' - כו'.

¹²³ שמות, א' - א'.

¹²⁴ בספרו הקדוש "אהבת ישראל", (עמוד 145).

¹²⁵ עיין מה שכתב השו"ע (יו"ד, סי' שסב, ס"א):

"הנותן מת בארון, ולא קברו בקרקע, עובר משום מלין את המת.

ואם נתנו בארון, וקברו בקרקע, אינו עובר עליו.

ומכל מקום, יפה לקוברו בקרקע ממש, אפילו בחוץ לארץ".

¹²⁶ פרשת "ויחי", דף רנא' ע"א.

¹²⁷ פרשת "ויקהל", דף ריד' ע"ב.

להורות, שגם כן הם, היו שומרי הברית כראוי, והיו ראויים להיות בארון.

והנה, על מאמר הכתוב בפרשתן¹²⁸, "וְאֵת יְהוּדָה שָׁלַח לְפָנָיו אֶל יוֹסֵף, לְהוֹרֹת לְפָנָיו גְּשֻׁנָּה, וַיָּבֹאוּ אֶרְצָה גִּשְׁן", כתב רש"י הקדוש משם "מדרש אגדה":

"לְהוֹרֹת לְפָנָיו - לְתַקֵּן לוֹ בֵּית תַּלְמוּד, שֶׁמֶשֶׁם תִּצָּא הוֹרָאָה".

ולכאורה, שיש לעיין בזה:

א. לשם מה, צריך יהודה להתקין בית תלמוד להוראה,

בו בזמן, שיוסף הצדיק ע"ה, החי חיי קדושה וטהרה, יכול לדאוג לכך?

ב. הזריז והמהיר שהיה בבניו של יעקב אע"ה, הוא נפתלי, וכמאמר הכתוב בפרשת "ויחי"¹²⁹, "וַנִּפְתָּלִי אֵילָה שְׁלַחָה, הִנֵּתִן אִמָּרִי שְׁפָר",

ואם כן, היה צריך יעקב אע"ה, לשלוח לשם כך את נפתלי למצרים, בכדי שיזדרז לקיים את שליחותו?

ג. עמוד התורה שהיה בבניו של יעקב אע"ה, הוא יששכר, וכמאמר הכתוב בפרשת "ויחי"¹³⁰, "וַיִּנָּא מִנְחָה כִּי טוֹב, וְאֵת הָאֶרֶץ כִּי נַעֲמָה, וַיֵּט שְׂכָמוֹ לְסֻבָּל, וַיְהִי לְמִסַּע עֶבֶד" - "עֵלָה שֶׁל תּוֹרָה ... אֱלוֹ מַאֲתָיִם רָאשֵׁי סִנְהֶדְרָאוֹת שֶׁהָיוּ מְשֻׁבָּטוֹ שֶׁל יִשְׂשָׁכָר"¹³¹, וכמאמר הכתוב¹³², "וּמִבְּנֵי יִשְׂשָׁכָר, יוֹדְעֵי בִּינָה לַעֲתִים, לְדַעַת מֶה יַעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל, רָאשֵׁיהֶם מַאֲתָיִם, וְכָל אַחֲיהֶם עַל פִּיהֶם",

ואם כן, היה צריך יעקב אע"ה, לשלוח לשם כך את יששכר למצרים, בכדי שיהיה עמוד התורה מעמיד את דברי התורה?

¹²⁸ בראשית, מו' - כח'.

¹²⁹ בראשית מט' - כא'.

¹³⁰ בראשית, מט' - טו'.

¹³¹ בראשית רבה, פרשה צח', יב'.

¹³² דברי הימים א', יב' - לג'.

ד. לוי, היה ראש ישיבתו של יעקב אע"ה, וכפי שכתב אדונינו הרמב"ם זיע"א¹³³ :

"ויעקב אבינו, למד בננו כלם,

והבדיל לוי, ומנהו ראש, והושיבו בשיבה, ללמד דרך השם ולשמר מצות אברהם.

וצנה את בננו, שלא יפסיקו מבני לוי ממנה אחר ממנה, כדי שלא תשכח הלמוד. והיה הדבר הולך ומתגבר בבני יעקב, ובנלויים עליהם, ונעשית בעולם אמה שהיא יודעת את ה'.

עד שארכו הימים לישראל במצרים, וחזרו ללמוד מעשיהו, ולעבד פוכבים כמותו, חוץ משבט לוי שעמד במצות אבות.

ומעולם, לא עבד שבט לוי עבודת פוכבים".

ואם כן, היה צריך יעקב אע"ה, לשלוח לשם כך את לוי למצרים, בכדי שיהיה ראש הישיבה מקים את ישיבתו?

ובביאור העניין, כתב הגה"ק בעל "באר משה" זיע"א מאוז'רוב¹³⁴ :

"הכוונה היא, על פי מה שאמרו¹³⁵, על הכתוב¹³⁶, 'גם כי יתנו בגוים, עתה אקבצם' - 'אין כל הגליות הללו מתפנסות, אלא בזכות משניות'.

והיינו, כי תורה שבעל פה, היא מלכות. כידוע¹³⁷.

ולכן, תהיה הגאולה העתידה, על ידי מלך המשיח, מזרעו של דוד, ששורשו מלכות.

¹³³ פרק א' מהלכות עבודה זרה הלכה ג'.

¹³⁴ פרשת "ויגש", (עמודים תשצט'-תת').

¹³⁵ ויקרא רבה, פרשה ז', ג'.

¹³⁶ הושע, ח' - י'.

¹³⁷ וכפי שמצינו ב"תיקוני הזוהר" - "פתח אליהו":

"מלכות, פה, תורה שבעל פה קרינן לה".

ומאחר שגלות מצרים, היא שורש לכל הגלויות, כמובא ב-'ליקוטי תורה' להאר"י ז"ל¹³⁸,

ומקורו מדברי המדרש¹³⁹, 'כָּל הַמְּלָכִיּוֹת נִקְרְאוּ עַל שֵׁם מִצְרַיִם, עַל שֵׁם שָׁהֶם מִצְרֵיּוֹת לְיִשְׂרָאֵל'.

לכן, שלח יעקב את יהודה, שורש מלכות בית דוד,

שיתקין מקום לתלמוד תורה שבעל פה, שבזכותה נזכה לגאולה,

ואז ימלוך משיח בן דוד שהוא מיהודה, שנאמר בו¹⁴⁰, 'לְמַרְכָּה הַמְּשֻׁרָּה, וּלְשָׁלוֹם אֵין קֶץ',

משום שיקויים הכתוב¹⁴¹, 'וְסִרְיָה קִנְאָת אֶפְרַיִם, וְצָרֵי יְהוּדָה יִפְרֹתוּ, אֶפְרַיִם לֹא יִקְנֵא אֶת יְהוּדָה, וְיְהוּדָה לֹא יִצֹר אֶת אֶפְרַיִם',

וירבה השלום לאין קץ".

ולפיכך, בהיות עם ישראל במצרים בעלי "לשון הרע"¹⁴², אשר היא בבחינת "רע עין", הם פגמו בבחינת דעת,

ורק כאשר הם תיקנו כל זאת¹⁴³, הם זכו ליאת מצרים, ולהוצאת הדעת מן הגלות,

וכל זאת, בזכותם של ב' המשיחים, יהודה ויוסף.

ובפרט לאור המתבאר לעיל¹⁴⁴, בעניינו של יוסף הצדיק ע"ה, שאף הוא היה שורש לשישה סדרי משנה ולתורה שבעל פה,

¹³⁸ פרשת "כי תצא".

¹³⁹ בראשית רבה, פרשה טז, ד'.

¹⁴⁰ ישעיה, ט' - ו'.

¹⁴¹ ישעיה, יא' - יג'.

¹⁴² שמות, ב' - יד'. ובדברי רש"י הקדוש.

¹⁴³ ויקרא רבה, פרשה לב, ה'.

¹⁴⁴ באות ו'.

יובן הדבר לאשורו, מפני מה זיווג יעקב אע"ה, את יהודה ויוסף, לצורך גאולתם של ישראל.

ט. במשנה במסכת פסחים ¹⁴⁵, למדנו :

"עֲרַבֵי פֶסַחִים, סְמוּךְ לַמִּנְחָה, לֹא יֹאכֵל אָדָם עַד שֶׁתִּחַשֵּׁךְ.

וְאִפְלוּ עָנִי שֶׁבִּישְׂרָאֵל, לֹא יֹאכֵל עַד שֶׁיִּסַּב.

וְלֹא יִפְחֲתוּ לוֹ מֵאַרְבַּע כּוֹסוֹת שֶׁל יַיִן, וְאִפְלוּ מִן הַתְּמָחוּי."

ודין זה, פסקו ה"שולחן ערוך" להלכה ¹⁴⁶ :

"אִפְלוּ עָנִי הַמִּתְפָּרֵס מִן הַצֵּדָקָה, יִמָּכֵר מִלְבוּשׁוֹ אוֹ יִלְוֶה אוֹ יִשְׁכִּיר עַצְמוֹ, בְּשָׂבִיל יַיִן לְד' כּוֹסוֹת."

ובטעם תקנת רבותינו ז"ל בעניין שתיית ארבע כוסות, מצינו לדעת רבי יהושע בן לוי ¹⁴⁷ :

"כנגד ארבעה כוסות של פרעה,

יְכּוֹס פְּרַעַה בְּיָדִי ¹⁴⁸, וְאֶשְׁחַט אֹתָם אֶל כּוֹס פְּרַעַה ¹⁴⁹, וְאֶתֵּן אֶת הַכּוֹס עַל כַּף פְּרַעַה ¹⁵⁰, וְנִתְּנָה כּוֹס פְּרַעַה בְּיָדִי וגומר ¹⁵¹."

¹⁴⁵ פ"י מ"א.

¹⁴⁶ או"ח, סימן תעב' סעיף יג'.

¹⁴⁷ ירושלמי, מסכת פסחים, פרק י' הלכה א', (דף סח' ע"ב).

¹⁴⁸ בראשית, מ' - יא'.

"יְכּוֹס פְּרַעַה בְּיָדִי, וְאֶקַּח אֶת הָעֲנָבִים וְאֶשְׁחַט אֹתָם אֶל כּוֹס פְּרַעַה, וְאֶתֵּן אֶת הַכּוֹס עַל כַּף פְּרַעַה."

¹⁴⁹ בראשית, מ' - יא'.

"יְכּוֹס פְּרַעַה בְּיָדִי, וְאֶקַּח אֶת הָעֲנָבִים וְאֶשְׁחַט אֹתָם אֶל כּוֹס פְּרַעַה, וְאֶתֵּן אֶת הַכּוֹס עַל כַּף פְּרַעַה."

¹⁵⁰ בראשית, מ' - יא'.

"יְכּוֹס פְּרַעַה בְּיָדִי, וְאֶקַּח אֶת הָעֲנָבִים וְאֶשְׁחַט אֹתָם אֶל כּוֹס פְּרַעַה, וְאֶתֵּן אֶת הַכּוֹס עַל כַּף פְּרַעַה."

¹⁵¹ בראשית, מ' - יג'.

וביאר בזה ה"פני משה":

"לפי שבאותו חלום של שר המשקים, נתבשר יוסף הצדיק על הגאולה,

בְּדֶרֶשׁ חז"ל, מקרא ¹⁵², וְהָיָה גִפְן לְפָנַי".

וכוונת רבינו זיע"א, לדברי רבותינו ז"ל במדרש ¹⁵³:

"וַיִּסְפָּר שֶׁר הַמִּשְׁקִים ... וְהָיָה גִפְן לְפָנַי" ¹⁵⁴ - אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל,

שְׁנֵאמַר ¹⁵⁵, 'גִּפְן מִמְצָרִים תִּסְיַע'.

'וּבְגִפְן שְׁלֹשָׁה שָׁרִיגִים' ¹⁵⁶ - מִשָּׁה אֶהְיֶה וּמָרִים.

'וְהוּא כְּפָרְחַת' ¹⁵⁷ - הַפְּרִיחָה גְּאֻלְתָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

עֲלֻתָּה נִצָּה' ¹⁵⁸ - הַנִּצָּה גְּאֻלְתָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

**'הַבְּשִׁילוֹ אֶשְׁכַּלְתִּיהָ עֲנָבִים' ¹⁵⁹ - גִּפְן שֶׁהַפְּרִיחָה, מִיַּד הַנִּצָּה. עֲנָבִים שֶׁהַנִּצּוֹ, מִיַּד
בְּשָׁלוֹ.**

'וְכֹס פְּרָעָה בִּידֵי' ¹⁶⁰ - מִפָּאן קִבְּעוּ חֲכָמִים, אֲרִבַּע כּוֹסוֹת שֶׁל לִילֵי פֶסַח".

והנה, על מאמר הכתוב בפרשת "וישב" ¹⁶¹, **"וּבְגִפְן שְׁלֹשָׁה שָׁרִיגִים, וְהוּא כְּפָרְחַת
עֲלֻתָּה נִצָּה, הַבְּשִׁילוֹ אֶשְׁכַּלְתִּיהָ עֲנָבִים", דרשו רבותינו ז"ל ¹⁶²:**

**"בְּעוֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים, יֵשָׂא פְּרָעָה אֶת רֹאשָׁךְ, וְהִשִּׁיבְךָ עַל כִּנְךָ, וְנָתַתְּ כּוֹס פְּרָעָה בְּיָדוֹ, כַּמִּשְׁפָּט הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר
הָיְתָה מִשְׁקָהוּ".**

¹⁵² בראשית, מ' - ט'.

¹⁵³ בראשית רבה, פרשה פח', ה'.

¹⁵⁴ בראשית, מ' - ט'.

¹⁵⁵ תהילים, פ' - ט'.

¹⁵⁶ בראשית, מ' - י'.

¹⁵⁷ בראשית, מ' - י'.

¹⁵⁸ בראשית, מ' - י'.

¹⁵⁹ בראשית, מ' - י'.

¹⁶⁰ בראשית, מ' - יא'.

"אמר רבי יהושע בן לוי -

גִּפְּנִי - זו תורה,

יְשַׁלְּשָׁה שְׁרִיגִים' - זה בַּאֲרַעְמוֹד עֵנָן וּמִן,

יְהִיָּא כְּפָרְחַת עֲלֵתָה נֶצֶח' - אלו הַבְּפוּרִים,

יְהַבְשִׁילוּ אֶשְׁכְּלֵתֶיךָ עֲנָבִים' - אלו נִסְכִּים.

רבי ירמיה בר אבא אמר -

גִּפְּנִי - אלו ישראל,

וכן הוא אומר ¹⁶³, גִּפְּנִי מִמִּצְרַיִם תִּסְיַע'."

וכעין זה, דרשו רבותינו ז"ל במדרש ¹⁶⁴:

"וַיִּסְפָּר שֶׁר הַמִּשְׁקִים ... וְהִנֵּה גִפְּנִי לִפְנֵי ¹⁶⁵ - אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל,

שֶׁנֶּאֱמַר ¹⁶⁶, גִּפְּנִי מִמִּצְרַיִם תִּסְיַע'.

וּבִגְפִי שְׁלֹשָׁה שְׁרִיגִים' ¹⁶⁷ - מִשָּׁה אֶהְיֶה וּמִרִּים.

יְהוּא כְּפָרְחַת' ¹⁶⁸ - הַפְּרִיחָה גְּאֻלְתָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

עֲלֵתָה נֶצֶח' ¹⁶⁹ - הַנֶּצֶחַ גְּאֻלְתָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

¹⁶¹ בראשית, מ' - י'.

¹⁶² חולין, צב' ע"א.

¹⁶³ תהילים, פ' - ט'.

¹⁶⁴ בראשית רבה, פרשה פח', ה'.

¹⁶⁵ בראשית, מ' - ט'.

¹⁶⁶ תהילים, פ' - ט'.

¹⁶⁷ בראשית, מ' - י'.

¹⁶⁸ בראשית, מ' - י'.

¹⁶⁹ בראשית, מ' - י'.

יְהַבְשִׁילוּ אֶשְׁכְּלֹתֶיהָ עֲנָבִים¹⁷⁰ - גִּפֶּן שֶׁהִפְרִיחָהּ, מִיָּד הִנָּצָה. עֲנָבִים שֶׁהִנָּצוּ, מִיָּד בָּשְׁלוּ.

יִכּוֹס פֶּרֶעָה בְּיָדֶי¹⁷¹ - מִכָּאן קָבְעוּ חֲכָמִים, אַרְבַּע כּוֹסוֹת שֶׁל לֵילִי פֶסַח".

וידועה ומפורסמת, הקושיא בזה:

א. היאך קשורה גאולתן של עם ישראל, לחלומו של שר המשקים?

ב. מה עניין תקנת ארבע כוסות של לילי פסח, עם חלומו של יוסף הצדיק ע"ה?

והנה, על מאמר הכתובים¹⁷², "וּמוֹשֵׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בְּמִצְרָיִם, שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה, וַיְהִי בַּעֲצֹם הַיּוֹם הַזֶּה, יָצְאוּ כָּל צְבָאוֹת יְהוָה מִמִּצְרָיִם", כתב התנא הקדוש - יונתן בן עוזיאל:

"וַיּוֹמְרָא דִּיתִיבּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרָיִם, תִּלְתִּין שְׁמִיטִין דְּשָׁנִין, דְּסִכּוּמָהוֹן מֵאֲתָן וְעֶשְׂרִי שָׁנִין,

וּמִנֵּין אַרְבַּע מֵאָה וּתְלָתִין שָׁנִין, מִן דְּמַלְלִיל יֵי לְאַבְרָהָם, מִן שַׁעֲתָא דְּמַלְלִיל עֲמִיָּה בְּחִמְסִר בְּנִיסָן, בִּינֵי פְסוּגָא, עַד יוֹמָא דְּנִפְקוּ מִמִּצְרָיִם.

וְהָוּה מִסּוּף תְּלָתִין שָׁנִין, מִדְּאִיתְגַּזְרַת גְּזִירְתָּא הָדָא, עַד דְּאִיתְיָלִיד יִצְחָק,

עַד דְּנִפְקוּ פְּרִיקִין מִמִּצְרָיִם, אַרְבַּע מֵאָה שָׁנִין,

וְהָוּה בְּכָרוּ יוֹמָא הָדִין, נִפְקוּ כָּל חִילָא דִּי פְּרִיקִין, מֵאַרְעָא דְּמִצְרָיִם".

ותרגום דבריו הקדושים:

והימים אשר ישבו בני ישראל במצרים, שלוששים שנים, שהסכום שלהם מאתיים ועשר שנים,

¹⁷⁰ בראשית, מ' - י'.

¹⁷¹ בראשית, מ' - יא'.

¹⁷² שמות, יב' - מ'.

ומניין ארבע מאות ושלושים שנים, מן הזמן אשר דיבר הקדוש ברוך הוא עם אברהם אע"ה, מן אותה השעה שדיבר עמו הקדוש ברוך הוא ב-טו' בניסן, בברית בין הבתרים, עד היום אשר יצאו ממצרים.

ויהי מסוף שלושים שנים, כאשר נגזרה הגזירה הזאת, עד שנולד יצחק אע"ה, ועד אשר יצאו פדויים מארץ מצרים, ארבע מאות שנים, ויהי בעצם היום הזה, יצאו כל צבאות ה' פדויים, מארץ מצרים.

וכעין דברים אלו, כתב רש"י הקדוש:

"בין הכל, משנולד יצחק עד עכשיו, היו ארבע מאות שנה, משהיה לו זרע לאברהם, נתקיים 'כִּי גֵר יִהְיֶה זְרַעְךָ' ¹⁷³.

ושלושים שנה, היו משנגזרה גזירת בין הבתרים, עד שנולד יצחק".

ויעויין עוד בזה, בדברי הגה"ק בעל "כלי יקר" זיע"א:

"ומהרי"א פירש ¹⁷⁴, שְׁנַתְּסֻפּוּ לָהֶם ל' שנה בחטאם, כי היו ישראל במצרים רעים וחטאים!

כמו שנאמר ביחזקאל ¹⁷⁵, 'וְאֹדַע לָהֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם' וגו', 'וְאָמַר אֱלֹהִים אִישׁ שְׁקֻצִי עֵינָיו הִשְׁלִיכוּ' ¹⁷⁶.

ולי נראה, להוסיף ולומר -

שתוספת זמן זה ¹⁷⁷, בא להם, לפי שרבים המה עמי הארץ, אשר לא רצו לצאת כלל ממצרים,

¹⁷³ בראשית, טו' - יג'.

¹⁷⁴ הוא זקני הגה"ק רבינו דון יצחק אברבנאל זיע"א.

¹⁷⁵ כ' - ה'.

¹⁷⁶ כ' - ז'.

¹⁷⁷ היינו:

תוספת הזמן של שלושים שנה.

שהרי, בעבור זה מתו ד' חלקים, ב-ג' ימי אפילה¹⁷⁸.

וראיה לזה -

מהא שנאמר¹⁷⁹, 'וּמוֹשֵׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם', כל אריכות זה למה לי,

כי היה לו לומר, 'וּמוֹשֵׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם, שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה'?

אלא, שרצונו לומר: שהקדוש ברוך הוא אמר לאברהם, 'כִּי גֵר יִהְיֶה זְרַעְךָ'¹⁸⁰,

'גֵּרִים', ולא תושבים,

'וְהָמָּה לְשׂוֹאָה יִבְקָשׁוּ'¹⁸¹, להיות תושבים בארץ, ולא לצאת משם,

זהו שכתוב¹⁸², 'אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם'.

רצונו לומר: אותן בני ישראל, אשר ישבו להם ישיבה של קבע, כתושבים, בארץ

מצרים, המה גרמו אל מספר תל' שנה, כי בעבורם נתארך הקץ,

עד שלבסוף נתרצו לצאת, חלק חמישי לפחות.

ויובן מזה -

שלא היתה ישיבתם שמה תל' שנה, אלא ישיבתם שמה, כתושבים, גרם מספר

תל' ".

ובביאור העניין, כתב הגה"ק רבינו אברהם חיים שור זיע"א¹⁸³:

"ונראה לפרש -

¹⁷⁸ על מאמר הכתוב (שמות, יג' - יח'), "וַיֹּסֶב אֱלֹהִים אֶת הָעָם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר יָם סוּף, וְחֲמִשִּׁים עָלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל

מִצְרַיִם", כתב רש"י הקדוש:

"מחומשים, אחד מחמשה יצאו, וארבעה חלקים מתו בשלושת ימי אפילה".

¹⁷⁹ שמות, יב' - מ'.

¹⁸⁰ בראשית, טו' - יג'.

¹⁸¹ תהילים, סג' - י'.

¹⁸² שמות, יב' - מ'.

¹⁸³ בספרו הקדוש "תורת חיים", (חולין, צב' ע"א).

לפי שהיה נגזר על ישראל, שיהיו משועבדים במצרים, ארבע מאות ושלשים שנה,

כמו שנאמר ¹⁸⁴, 'וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה ... יָצְאוּ כָּל צְבָאוֹת ה' וְגוֹמֵר, וכמו שכתב הרמב"ן שם.

ועיקר שיעבודן של ישראל, לא היה אלא שמונים ושש שנה משנולדה מרים, דלהכי נקראת 'מרים', על שם 'וַיִּמָּרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם' ¹⁸⁵, כדאיתא ב-'מדרש חזית' ¹⁸⁶.

נמצא, שלא נשתעבדו, אלא חלק חמישית ממה שהיה נגזר עליהם, דחמשה פעמים פו', עולה תל' ¹⁸⁷.

ומהאי טעמא, היה בא שר של מצרים לעכב על ישראל, שנאמר ¹⁸⁸, 'וַהֲנֵה מִצְרַיִם נֹסֵעַ אֶחְרֵיהֶם', כדאיתא במדרש ¹⁸⁹.

לפי שבא בטענה, שעדיין לא נגמר זמן שיעבודן! ומהאי טעמא נמי, לא רצה הים לקרוע מתחילה, כיון דאכתי לא נשלם זמן שנקבע להן!

ונראה -

¹⁸⁴ שמות, יב' - מא'.

¹⁸⁵ שמות, א' - יד'.

¹⁸⁶ שיר השירים רבה, פרשה ב', א' (יא'), ד"ה "כִּי הִנֵּה הַסֵּתוֹ".

¹⁸⁷ היינו:

באשר קושי השיעבוד, היה רק פו' שנים,

אם כן, הם נטלו בחלקם רק חלק אחד מתוך חמש.

שכן, ה' פעמים פו', עולה בגימטריא למניין תל'.

¹⁸⁸ שמות, יד' - י'.

¹⁸⁹ "ילקוט שמעוני", (פרשת "שמות", רמז רמא').

דהיינו, כשחזרו המרגלים, אמרו ¹⁹⁰, 'עמלק יושב בארץ הנגב, והחתי והיבוסים וגומר,

אמרו ישראל ¹⁹¹, 'נתנה ראש, ונשובה מצרימה'.

וכי שוטים היו, לחזור ולהיות משועבדים לפרעה?

אלא, לפי שלא נשתעבדו שם, כי אם חלק חמישית,

היו מסופקים בו במשה, שמא הוציאן מעצמו,

שאילו הוציאן ברשותו של מקום, לא היו עמלק ושאר עובדי כוכבים יושבין ושומרין עליהן להורגן,

וחששו, שלא יגיע להן, כאשר הגיע לבני אפרים שמיהרו את הקץ, ונהרגו ¹⁹²,

לכך, רצו לחזור למצרים, ולהיות משועבדים, עד תשלום תל' שנה.

והנה, ידוע, כי חלומותיהן דשר המשקה והאופה, מאת ה' היתה זאת -

כדי שיגיע הרווחה ליוסף הצדיק בפתרון, כי הגיע השעה שיצא למלך מיד, לולי שאמר לשר המשקים 'פי אם זכרתני אֶתְּדִי' ¹⁹³,

וכיוון דעיקר חלומותיהן לטובתו של יוסף הוה, שימלך על ידיהן,

ועל ידי כן, יבואו שמה יעקב ובניו,

לקיים מה שנאמר ¹⁹⁴, 'פי גר יהיה זרעך וגו'.

לכך, הראה לו הקדוש ברוך הוא אז, בחלומו של שר המשקים, את כל הקורות אשר יגיע על ידו לבני ישראל, עד שיצאו ממצרים,

¹⁹⁰ במדבר, יג' - כט'.

¹⁹¹ במדבר, יד' - ד'.

¹⁹² סנהדרין, צב' ע"ב.

¹⁹³ בראשית, מ' - יד'.

ועיין עוד בפירוש רש"י הקדוש, שם.

¹⁹⁴ בראשית, טו' - יג'.

והודיעו נמי, מהירות הקץ.

והיינו דאיתא במדרש רבה שם ¹⁹⁵ : אָמַר לוֹ, אֶת בְּשָׂרְתְּנִי בְּשׁוֹרָה טוֹבָה, אֶף אֲנִי אֲבִשְׂרָךְ בְּשׁוֹרָה טוֹבָה - 'בְּעוֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים' וכו' ¹⁹⁶,

דיוסף, הבין, דעיקר חלומו לא בא אלא בשבילו, לבשרו טובתו של ישראל,

משום, דהוה קשיא ליה, ייתורא דחלום למה ליה?

דהוה מצי למימר : והנה שלשה שריגים ענבים לפני, וכוס פרעה בידי, ואשחט וגו'.

ומדנקט, 'וְהִנֵּה גֶפֶן לִפְנֵי' ¹⁹⁷ ... 'וְהִיא כְּפֶרֶחַת עֹלֶתָה נֹצָה, הַבָּשִׁילוֹ אֲשֶׁכְּלֶתֶיהָ עֲנָבִים' ¹⁹⁸,

שאין כל זה לעניין שר המשקים, ודאי לבשרו ולהודיעו כל הקורות הוא בא,

שיבואו ישראל הנמשלים לגפן מצרימה, להיות משועבדים לפרעה,

ולהכי המשילן עתה לגפן, לומר לו : מה גפן זה דורכין אותו ובוטטין בו, ואחר זמן

הוא עולה על שולחן מלכים. כך ישראל יהיו משועבדים שמה בעבודת פרך, והכל

יהיו דורסין עליהן,

כמה שכתוב ¹⁹⁹, 'עוֹדֶךָ מִסְתַּלֵּל בְּעַמִּי, מִלִּשׁוֹן דֶּרֶךְ סִלּוּלָהּ.

ואחרי כן, יעלו למדריגה העליונה, להיות כמלכים,

כמה שכתוב ²⁰⁰, 'וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְּלָכֶת כְּהִנָּם'.

והכי איתא בהדיא, במדרש פרשת בחוקותי ²⁰¹, דמהאי טעמא נמשלו ישראל לגפן.

¹⁹⁵ בראשית רבה, פרשה פח', ה'.

¹⁹⁶ בראשית, מ' - יג'.

¹⁹⁷ בראשית, מ' - ט'.

¹⁹⁸ בראשית, מ' - י'.

¹⁹⁹ שמות, ט' - יז'.

²⁰⁰ שמות, יט' - ו'.

²⁰¹ ויקרא רבה, פרשה לו' - ב'.

ובא נמי, להודיעו מהירות הקץ -

ולחכי נאמר לו ²⁰², 'וְהָיָא כְּפִרְחַת עֲלֵתָה נֶצֶחַ, הַבְּשִׁילוּ אֶשְׁכְּלֵתִיךָ',

שכל זה, למהירות העניין,

כדאמר במדרש ²⁰³, 'גִּפְּן שֶׁהִפְרִיחָהּ, מִיָּד הִנָּחָה. עֲנָבִים שֶׁהִנָּצוּ, מִיָּד בִּשְׁלוּ'.

ומדנאמר לו - 'פֹּס' 'פֹּס', ארבע זימנין ²⁰⁴,

דבחד זימנא הוה סגי, דהוה מצי למימר: וכוס פרעה בידי, ואשחט אותם אל תוכו,
ואתן אותנו על כף פרעה,

הבין יוסף, דבהא נמי לבשרו הוא בא, לפרש דקרא, שבא להודיע מהירות הקץ,
וקאמר, שכל כך ימהר הקדוש ברוך הוא את הקץ, עד שיהא ראוי להן לישראל
לשתות בשביל כך ארבע כוסות,

לפי שהכוס רָמַז לישועה, שנאמר ²⁰⁵, 'פֹּס יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא'.

וְרָמַז לו, שיחסר משיעבודן ארבעה חלקים, ולא ישתעבדו אלא חמישית,

לכך, ראוי להן לשתות ארבע כוסות ישועות, על ארבע חלקי ישועות.

אף על גב, דבחלומו דשר המשקה, לא נאמרו 'פֹּס' 'פֹּס', אלא שלושה פעמים ²⁰⁶,

²⁰² בראשית, מ' - י'.

²⁰³ בראשית רבה, פרשה פח', ה'.

²⁰⁴ היינו:

"וְכֹס פְּרֹעָה בְּיָדִי, וְאֶקַּח אֶת הָעֲנָבִים, וְאֶשְׁחַט אֹתָם אֶל כֹּס פְּרֹעָה, וְאֶתֵּן אֶת הַכֹּס עַל כַּף פְּרֹעָה", (בראשית, מ' - יא').

"בְּעוֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים, יֵשָׂא פְּרֹעָה אֶת רֹאשׁוֹ, וְהִשִּׁיבָה עַל כַּנָּהּ, וְנָתַתָּ כֹּס פְּרֹעָה בְּיָדוֹ, כַּמִּשְׁפָּט הָרָאוּשׁוֹן אֲשֶׁר הָיִיתָ מִשְׁקֵהוּ", (בראשית, מ' - יג').

²⁰⁵ תהילים, קטז' - יג'.

²⁰⁶ היינו:

"וְכֹס פְּרֹעָה בְּיָדִי, וְאֶקַּח אֶת הָעֲנָבִים, וְאֶשְׁחַט אֹתָם אֶל כֹּס פְּרֹעָה, וְאֶתֵּן אֶת הַכֹּס עַל כַּף פְּרֹעָה", (בראשית, מ' - יא').

ופעם רביעית, אמר לו יוסף בפתרונו ²⁰⁷ ?

יש לומר: כיון דשר האופים ראה בחלומו פתרונו דשר המשקים, כדאיתא במדרש רבה ²⁰⁸, לכך, גם פתרונו שייך לחלומו, ועולה למניין.

והשתא, ניחא מה שקבעו חכמינו ז"ל ²⁰⁹, ארבע כוסות בליל פסח נגד ארבע כוסות הללו,

שהרי, כל עיקר ארבע כוסות הללו, לא נאמרו אלא בשביל כן. כדפירשתי.

ונראה, דלהכי כתיב 'וְכֹס פְּרָעָה בְּיָדִי' ²¹⁰, ולא כתיב 'וגביע פרעה', כמו שנאמר גבי יוסף 'וְנָתַתְּ גְבִיעִי' ²¹¹,

רְמֵז, למה שפירשתי, 'כֹּס' בגימטריא שמונים וששה,

וכתיב 'כֹּס' ארבע זימנין ²¹², רְמֵז, שיחסר מן השיעבוד פו' שנים - ארבע זימנין.

ושמא, להכי כתובים ארבע לשונות של גאולה, 'וְהוֹצֵאתִי' ²¹³, 'וְהוֹצֵאתִי' ²¹⁴, 'וְהוֹצֵאתִי' ²¹⁵, 'וְהוֹצֵאתִי' ²¹⁶,

²⁰⁷ היינו:

"בְּעוֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים, יֵשֶׁא פְּרָעָה אֶת רֹאשׁוֹ, וְהָשִׁיבָהּ עַל כַּנֶּה, וְנָתַתְּ כֹּס פְּרָעָה בְּיָדוֹ, כַּמֶּשְׁפֵּט הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיִיתָ מְשַׁקְּהוּ", (בראשית, מ' - יג').

²⁰⁸ בראשית רבה, פרשה פח', ד'.

²⁰⁹ ירושלמי, מסכת פסחים, פרק י' הלכה א', (דף סח' ע"ב).

²¹⁰ בראשית, מ' - יא'.

²¹¹ בראשית, מד' - ב'.

²¹² היינו:

"וְכֹס פְּרָעָה בְּיָדִי, וְאֶקַּח אֶת הָעֲנָבִים, וְאֶשְׁחַט אֹתָם אֶל כֹּס פְּרָעָה, וְנָתַתִּי אֶת הַכֹּס עַל כַּף פְּרָעָה", (בראשית, מ' - יא').

"בְּעוֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים, יֵשֶׁא פְּרָעָה אֶת רֹאשׁוֹ, וְהָשִׁיבָהּ עַל כַּנֶּה, וְנָתַתְּ כֹּס פְּרָעָה בְּיָדוֹ, כַּמֶּשְׁפֵּט הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיִיתָ מְשַׁקְּהוּ", (בראשית, מ' - יג').

²¹³ שמות, ו' - ו'.

כנגד ד' חלקים, שנגאלו ממנו.

ולחכי כתיב ו'חמשים עלו בני ישראל'²¹⁷, מחמשים,

שלא נשתעבדו, אלא חלק חמישית.

ולפי מה שפירשתי, נראה -

דהיינו הא דכתיב בפרשת ויגש²¹⁸, 'למה נמות לעיניך, גם אנחנו גם אדמתנו, קנה אתנו ואת אדמתנו בלחם, ונהיה אנחנו ואדמתנו עבדים לפרעה, ותן זרע ונחיה ולא נמות, והאדמה לא תשם. ויקן יוסף את כל אדמת מצרים לפרעה, כי מכרו מצרים איש שדהו, כי חזק עליהם הרעב, ויהי הארץ לפרעה. ואת העם העביר אתו לערים, מקצה גבול מצרים ועד קצהו. רק אדמת הכהנים לא קנה, כי חק לכהנים מאת פרעה, ואכלו את חקם אשר נתן להם פרעה, על כן לא מכרו את אדמתם. ויאמר יוסף אל העם, הן קניתי אתכם היום ואת אדמתכם לפרעה, הא לכם זרע וזרעתם את האדמה. והיה בתבואת, ונתתם חמישית לפרעה, וארבע הידת יהיה לכם לזרע השדה, ולאכלכם, ולאשר בבתיכם, ולאכל לטפכם'.

ויש לתמוה: דמאי קא משמע לן הכתוב בכל זה? ...

"לכן אמר לבני ישראל אני יהוה, והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים, והצילתי אתכם מעבדתם, וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדלים".

²¹⁴ שמות, ו' - ו'.

"לכן אמר לבני ישראל אני יהוה, והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים, והצילתי אתכם מעבדתם, וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדלים".

²¹⁵ שמות, ו' - ו'.

"לכן אמר לבני ישראל אני יהוה, והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים, והצילתי אתכם מעבדתם, וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדלים".

²¹⁶ שמות, ו' - ז'.

"ולקחתי אתכם לי לעם, ויהייתי לכם לאלהים, וידעתם כי אני יהוה אלהיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים".

²¹⁷ שמות, יג' - יח'.

²¹⁸ בראשית, מז', יט' - כד'.

ונראה, דכולה עניינא, להכי נכתב, 'וְאֵת הָעָם הָעֶבְרִי אֲתָו לְעָרִים' ²¹⁹ כדאמרן ²²⁰,
שלא יאמרו לישראל גולים אתם.

וכי היכי שלא יאמרו מצרים לישראל, עבדים משועבדים אתם לפרעה,
לכך, קנאן לעבדים,

דישראל עבדים לפרעה הוּוּ ולא למצרים, דמצרים גופייהו עבדים לפרעה היו,
כדפירש רש"י ז"ל בפרשת יתרו ²²¹, גבי 'אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, מִבֵּית
עֲבָדִים' ²²².

ולפי שראה יוסף, בחלומו של שר המשקים, שעתיד הקדוש ברוך הוא לוותר להן
לישראל ד' חלקים משיעבודן, כדפירשתי,

לכך, יוסף נמי, היה נראה לו לוותר להם למצרים ארבעה חלקים משיעבודן,
דכיוון שקנאן רק בלחם בלבד, וכמו שאמרו לו ²²³, 'קִנְהָ אֶתְנִי וְאֵת אֲדָמָתִנִּי
בְּלָחֶם',

שורת הדין, היה, שיהיו משועבדין ליתן לו כל חמשה החלקים,
והוא אמר להן ²²⁴, 'וַיִּנְתְּתֶם חֲמִישִׁית לְפָרְעָה, וְאֶרְבַּע הַיְדֹת יִהְיֶה לָכֶם', הרי שוויתר
להם ארבעה חלקי השיעבוד.

ועוד נראה לומר, דלכך וויתר להן יוסף ארבעה חלקי השיעבוד -

שאם יבוא שר של מצרים, ויקטרג לפני הקדוש ברוך הוא, לעתיד, כאשר יוותר
להם לישראל ארבעה חלקי השיעבוד, כדאיתא במדרש ²²⁵,

²¹⁹ בראשית, מז' - כא'.

²²⁰ חולין, ס' ע"ב.

²²¹ שמות, כ' - ב'.

²²² וזה לשון קודשו:

"עבדים למלך היו, ולא עבדים לעבדים".

²²³ בראשית, מז' - יט'.

²²⁴ בראשית, מז' - כד'.

יהיה לו יתברך מקום להשיב, ויאמר לו: הרי גם לאומה שלך נחסר משיעבודן
ארבעה חלקים!

שהרעב והעבדות, נגזר היה על המצריים, מפיו יתברך!

שהרי, כשמת יעקב, חזר הרעב כמות שהיה ²²⁶,

ויוסף, ויותר נגדם ארבעה חלקים.

והיינו דאיתא במדרש רבה ²²⁷, ובזוהר ²²⁸ -

'היָם רָאָה וַיִּנָּס' ²²⁹, מה ראה?

ראה ארונו של יוסף!

דכתיב ²³⁰, 'וַיִּנָּס וַיֵּצֵא הַחוּצָה'.

לפי שהים לא רצה לקרוע מעיקרא, בטענה שעדיין נחסרו ארבעה חלקי
השיעבוד,

וכאשר ראה ארונו של יוסף, נזכר כי מידה במידה הוא!

כי היכי דיוסף ויותר להן למצריים ארבעה חלקי השיעבוד, כך ויותר הקדוש
ברוך הוא לישראל ארבעה חלקי השיעבוד.

ואתי נמי שפיר, הא דכתיב ²³¹, 'רַק אֲדָמַת הַפְּהָנִים לֹא קָנָה' -

לפי שצפה יוסף, שאין שבט לוי עתיד להשתעבד לפרעה, וכמו שכתב רש"י ז"ל
²³², וכן איתא במדרש רבה ²³³,

²²⁵ "ילקוט שמעוני", (פרשת "שמות", רמז רמא').

²²⁶ תוספתא, סוטה, פ"ה ה"ט.

²²⁷ בראשית רבה, פרשה פז, ח'.

²²⁸ חלק ב', דף מט' ע"ב.

²²⁹ תהילים, קיד' - ג'.

²³⁰ בראשית, לט' - יב'.

²³¹ בראשית, מז' כב'.

והטעם, כתב הרמב"ן ז"ל²³⁴ : ומנהג בכל עם, להיות להם חכמים מורי תורתם. ולכן, הניח להם פרעה שבט לוי, שהיו חכמיהם וזקניהם. והכל סיבה מאת ה'. ולפי זה, היה לו מקום לעוז"א²³⁵, לטעון לפניו יתברך : שְׁגֹזֵר וְאָמַר 'כִּי גֵר יִהְיֶה זֶרְעֲךָ'²³⁶, סתמא, ומשמע דשבט לוי נמי בכלל!! ולכך, הניח להן יוסף למצרים, גם כן מורי ענייניהן, דהיינו העובדי כוכבים ומזלות, שלא יהיו משועבדים, ולכך, לא קנה אדמתן.

אי נמי, איפכא -

לפי שיוסף היה מוכרח להניח לעובדי כוכבים ומזלות של מצרים אדמתן, כי חוק להן מאת פרעה, לכך, גם הוא יתברך הניח להן לישראל שבט לוי, מורי תורתנו הקדושה, שלא יהיו משועבדים לפרעה,

ולא היה שום מקום לשר מצרים לטעון כלום.

וכיוון דארבע כוסות, הן נגד ארבעה חלקים השיעבוד שנחסר להן, ניחא מה שתיקנום על היין דווקא, ולא בשאר משקים -

לפי שאותן תל' שנים, שנגזרו על ישראל להשתעבד במצרים, כדי לזכותן בחומר השיעבוד,

²³² שמות, ה' - ד'.

²³³ שמות רבה, פרשה ה', טז'.

²³⁴ שמות, ה' - ד'.

²³⁵ במסכת בבא בתרא (עד' ע"א), איתא:

ששמו של שרו של ים, הוא "רהב".

ברם, בפירוש הרא"ש על התורה (שמות, יד' - כו'), מצינו:

ששמו של שרו של ים, הוא "עוזא".

²³⁶ בראשית, טו' - יג'.

מזהמת הנחש הוה!

ולכך כתיב ²³⁷, 'וַיֹּצֵא אֶתְכֶם מִכּוּר הַבְּרָזָל מִמִּצְרָיִם', דכשם שמצרפין זהב וכסף בתוך הכור להסיר סיגן, כך נצטרפו ישראל במצרים להסיר זוהמתן.

וזוהמת הנחש, ביין הוה!

כמאן דאמר ²³⁸, עץ שאכל אדם הראשון, גפן הוה.

ולחכי, שלח יוסף לאביו יין ישן, כדאיתא במדרש ²³⁹ -

ד- 'יין יִשְׁן', עולה תל' ²⁴⁰,

רְמִזָּה, שהגיע השעה שתתקיים הגזירה, ד-תל' שנה.

וזהו 'יין יִשְׁן', פירוש, מזמן אדם הראשון!

וכיון דוויתר להן ארבעה חלקי השיעבוד ד- 'יין יִשְׁן', לכך תיקנו ארבע כוסות על היין ²⁴¹.

ל. זאת תורת העוליה:

א. שמו של יוסף הצדיק ע"ה, עולה בגימטריא למניין 156, וכמניין ו' פעמים שם הוי"ה ברוך הוא.

והנה, יוסף הצדיק ע"ה, מְכַן כנגד שבת קודש ²⁴².

²³⁷ דברים, ד' - כ'.

²³⁸ ברכות, מ' ע"א.

²³⁹ מגילה, טז' ע"ב.

²⁴⁰ היינו:

המילים "יין ישן", עולים בגימטריא 430,

שהם, כמניין ה-תל' שנים.

²⁴¹ ויעוין עוד בדברי רבינו זיע"א, שהאריך והרחיב לבאר עוד בעניין נשגב זה.

²⁴² "זוהר חדש", (פרשת "וישב", דף נ' ע"א).

"זוהר חדש", (פרשת "בשלח", דף לז' ע"ב).

ונראה, שמטעם כך, נהגו לומר, פסוקים קודם הבדלה במוצאי שבת קודש, שנאמר בהם ו' פעמים לשון "ישועה" ²⁴³,

אשר הם כנגד המשכת הקדושה אל ו' ימי המעשה ²⁴⁴, וכנגד ו' פעמים שם הוי"ה אשר בשמו של יוסף הצדיק ע"ה.

ב. על מאמר הכתוב בפרשת "תצווה" ²⁴⁵, "וְאַתָּה תִּצְוֶה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ, שֶׁמֶן זֵית זָךְ כֶּתִית לַמָּאֹר, לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד", כתב רבינו ה"אור החיים" הקדוש זיע"א:

"ירמוז באומרו 'תִּצְוֶה', על דרך אומרים ז"ל ²⁴⁶ -

כי כל תלמיד חכם, יש לו ניצוץ מנשמת משה,

ולזה, רבותינו ז"ל ²⁴⁷, היו קוראים זה לזה - משה, כי הוא זה המְדַבֵּר - בבחינת נפש הלומדת תורה.

"זוהר חדש", (פרשת "בשלח", דף לז' ע"ב).

²⁴³ והם:

"הנה אל ישועתי אֶבְטַח ולא אֶפְסֹד, כי עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה, וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה", (ישעיה, יב' - ב').

"וַיִּשְׁאַבְתֶּם מַיִם בְּשִׁשֹּׁן, מִמַּעַיְנֵי הַיְּשׁוּעָה", (ישעיה, יב' - ג').

"לִיהוָה הַיְּשׁוּעָה, עַל עֲמֹךְ בִּרְכַּתְךָ סֵלָה", (תהילים, ג' - ט').

"יְהוָה צְבָאוֹת עִמָּנוּ, מִשְׁגֵּב לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֵלָה", (תהילים, מו' - ח').

"יְהוָה צְבָאוֹת, אֲשֶׁרִי אָדָם בָּטַח בְּךָ", (תהילים, פד' - יג').

"יְהוָה הוֹשִׁיעָה, הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם קִרְאָנוּ", (תהילים, כ' - י').

"לַיהוּדִים הִיְתָה אוֹרָה וְשִׁמְחָה וְשֵׁשׁ וִיקָר", (אסתר, ח' - טז'). כן תהיה לנו.

"כֹּס יְשׁוּעוֹת אֲשָׁא, וּבָשָׂם יְהוָה אֶקְרָא", (תהילים, קטז' - יג').

²⁴⁴ "פרי צדיק", (פרשת "בראשית", אות טו').

²⁴⁵ שמות, כז' - כ'.

²⁴⁶ "תיקוני זוהר", תיקון סט'.

²⁴⁷ שבת, קא' ע"ב.

והוא אומרו, 'וְאַתָּה תִּצְנֶה', על דרך אומרו ²⁴⁸, 'כִּי מִלְּאָכְיוֹ יִצְנֶה לְךָ',
שהוא לשון צוותא, ליווי לאיש ישראל הנכבדים,
וכבר ידעת, כי אין חשיבות, אלא באמצעות עסק התורה.
ובחר ה', לרמוז רמז זה במצוות שמן, כי הוא בחינת התורה, שהוא אור העולם.
ועיין בפסוק שאחר זה".

ובהמשך דבריו, כתב רבינו זיע"א:
"ובדרך רמז, יתבאר הכתוב - על דרך מאמר, הובא בספר זוהר חדש ²⁴⁹, כי ד'
גליות של ישראל ²⁵⁰, כל אחד מהם נגאלו ממנו בזכות אחד ²⁵¹,
גלות הראשון, נגאלו בזכות אברהם אבינו עליו השלום,
ב', נגאלו בזכות יצחק,
ג', בזכות יעקב,
וה-ד', תלוי בזכות משה.

ולזה נתארך הגלות, כי כל עוד שאין עוסקים בתורה ובמצוות, אין משה חפץ
לגאול עם בטלנים מן התורה.

וזה הוא שרמז הכתוב כאן, באומרו, 'וְאַתָּה תִּצְנֶה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל', על דרך 'כִּי
מִלְּאָכְיוֹ יִצְנֶה' ²⁵²,

²⁴⁸ תהילים, צא' - יא'.

²⁴⁹ בראשית, דף ח' ע"א.

²⁵⁰ ארבעת הגלויות, הם:

בבל, מדי, יון, אדום.

ויעיין עוד, במדרש (בראשית רבה, פרשה מד', יז'), על הפסוק (בראשית, טו' - יב'), "וַיְהִי הַשָּׁמֶשׁ לְבֹא, וְתִרְדְּמָה נָפְלָה עַל אַבְרָם, וְהָיָה אֵימָה חֹשֶׁק גְּדֹלָה נִפְלֶת עָלָיו", מה שדרשו בזה.

²⁵¹ היינו:

בזכות אחד מן האבות הקדושים.

²⁵² תהילים, צא' - יא'.

או, על דרך אומרם ז"ל²⁵³, 'אין צו אלא מלכות', כי הוא ימלוך עלינו לעתיד,

ותנאי הוא הדבר, שיעסקו ישראל בתורה.

וזה הוא אומרו, 'וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זֵית זָךְ' -

ירמוז אל התורה שנמשלה לשמן, מה השמן מאיר לעולם, כך התורה ...

ודקדק לומר, 'זָךְ' -

שצריכין לעסוק בתורה לשמה בלי שמרים, שהם לקנתר חלילה וחס, או להתגדל

וכדומה, אלה הם שמריה.

ואמר עוד 'כִּתִּית' -

פירוש, שצריכין לעסוק בתורה ולכתת גופם וכוחם,

על דרך אומרם²⁵⁴, 'זאת התורה אדם כי ימות'²⁵⁵ י, וכו'.

וביאור דבריו הקדושים, כך הם, דהנה, כתב ה"זוהר הקדוש"²⁵⁶:

"ר' יוסי בן חלפתא, הנה יתיב קמיה דר' יצחק,

אמר ליה, מידי שמיע ליה למר, על מה אתאריך יומא דמשיחא מן גלותא דא?

אמר ליה, לא אתאריך, אלא, על ביטול אורייתא!

דהכי שמענא מרב המנונא סבא, תלתא גליות גלו ישראל, וחזרו בזכותהון דתלתא

אבות,

²⁵³ יעוין בספר שמואל (א', יג' - יד'):

"ועתה ממלכתך לא תקום, בקש יהוה לו איש כלבבו, ויצוהו יהוה לגיד על עמו, כי לא שמרת את אשר צוה יהוה".

ומבואר שם:

שלשון "צו", פירושו "מלכות".

²⁵⁴ במדבר, יט' - יד'.

²⁵⁵ ברכות, סג' ע"ב.

²⁵⁶ "זוהר חדש", דף ח'.

וְגִלּוּתָא רַבִּיעָא, בְּזִכּוּתָא דְּמִשָּׁה יִתְחַזְרוּ!
תָּא וְאַחֲזִי לָךְ, לֹא אֵיתְגַּלוּ יִשְׂרָאֵל אֶלָּא עַל בִּטּוּל תּוֹרָה,
שְׁנַאמַר ²⁵⁷, 'וַיֹּאמֶר ה' עַל עֲזָבְכֶם אֶת תּוֹרָתִי.
אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, בְּגִלּוּת הָרָאשׁוֹנוֹת, חֲזָרוּ בְּזִכּוּת אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב,
עֲקָשִׁיו, הֵם חָטְאוּ בַּתּוֹרָה שֶׁנִּתְּתִי לְמִשָּׁה, וְנִקְרְאתָ עַל שְׁמוֹ,
שְׁנַאמַר ²⁵⁸, 'זָכְרוּ תּוֹרַת מִשָּׁה עַבְדִּי,
כִּד יִתּוּבִין וְיִתְעַסְקוּן בַּתּוֹרָתוֹ, בְּזִכּוּת מִשָּׁה אֲנִי גּוֹאֲלָם.
עַל כֵּן נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה ²⁵⁹, 'תּוֹרָה צָנָה לָנוּ מִשָּׁה', כִּדִּי לְשִׁמְרָה וְלַעֲסוֹק בָּהּ,
וְאִם לֹא, 'מוֹרְשָׁה קִהַלְתָּ יַעֲקֹב' -
'מוֹרְשָׁה', דָּא מִסְכְּנוּתָא הוּא,
כִּמָּה דְּאֵתָּ אָמַר ²⁶⁰, 'הִי מוֹרִישׁ וּמַעֲשִׂיר' -
מְלַמֵּד, דְּלֹא אֵתְנָא מִסְכְּנוּתָא לְבִרְתִּיהָ דְּיַעֲקֹב, אֶלָּא, עַל דְּלֹא אֵתְעַסְקוּ בְּפִקּוּדֵין
דְּאוֹרֵייתָא" ²⁶¹.

²⁵⁷ ירמיה, ט' - יב'.

²⁵⁸ מלאכי, ג' - כב'.

²⁵⁹ דברים, לג' - ד'.

²⁶⁰ שמואל א', ב' - ז'.

²⁶¹ ותרגום דבריו הקדושים, כך הם:

רבי יוסי בן חלפתא, היה יושב לפני רבי יצחק,
אמר לו, דבר שמוע לו למר, על מה התארך יום המשיח מהגלות הזו?
אמר לו, לא התארך אלא על בטול תורה!
שכך שמעתי מרב המנונא סבא, שלש גליות גלו ישראל, וחזרו בזכותם של שלשה אבות,
ובגלות הרביעית, וחזרו בזכות משה!
בא ואראה לך, לא גלו ישראל אלא על בטול תורה,

ולפיכך, נתארכה הגלות על עם ישראל:

"כי כל עוד שאין עוסקים בתורה ובמצוות, אין משה חפץ לגאול עם בטלנים מן התורה".

והוא מה שציווה ה' יתברך למשה רע"ה:

שמכיוון שבזכותך יגאלו עם ישראל, בגלות הרביעית,

לכן, עליך להתחבר ולהתאחד עם עם ישראל, כי "תצוה" הוא מלשון "צוותא",

אך "צוותא" זו, כרוכה בעסק התורה הקדושה, ללא פניות וסטיות כלל ועיקר.

ג. מחמת שמשה רע"ה, הוא "גואל אחרון", המביא למשיח בן דוד,

ומחמת שמשה רע"ה הוא "שורש תורה שבכתב",

הוא הלך להתעסק בעצמותיו של יוסף הצדיק ע"ה, והיינו "עצמותו" ב-"שורש תורה שבעל פה",

וכמאמר הכתוב ²⁶², "וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת עֲצֻמֹת יוֹסֵף עִמּוֹ, כִּי הִשְׁבִּיעַ הַשֶּׁבִּיעַ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לֵאמֹר, פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם, וְהִעֲלִיתֶם אֶת עֲצֻמֹתַי מִזֶּה אֶתְכֶם".

שנאמר (ירמיה, ט' - יב'), 'ויאמר ה' על עֲזָבְם אֶת תּוֹרָתִי.

אמר הקדוש ברוך הוא, בגליות הראשונות, חזרו בזכות אברהם יצחק ויעקב,

עקשיו, הם חטאו בתורה שנתתי למשה, ונקראת על שמו,

שנאמר (מלאכי, ג' - כב'), 'זכרו תורת משה עבדי',

קשישו ויִתְעַסְקוּ בתורתו, בזכות משה אני גואלם.

על כן נאמר בתורה (דברים, לג' - ד'), 'תורה צוה לנו משה', כדי לשמרה ולעסק בה,

ואם לאו, 'מורשה קהלת יעקב' -

'מורשה', זוהי העניית,

כמו שנאמר (שמואל א', ב' - ז'), 'ה' מוריש ומעשיר'.

מלמד, שלא באה עניות לבת יעקב, אלא, על שלא התעסקו במצוות התורה.

²⁶² שמות, יג' - יט'.

ד. מעתה, יתבארו ויתבררו דברי רבותינו ז"ל²⁶³, על מאמר הכתוב בפרשתן²⁶⁴, "וְיָאֵת יְהוּדָה שָׁלַח לְפָנָיו אֶל יוֹסֵף, לְהוֹרֹת לְפָנָיו גִּשְׁנָה, וַיָּבֵאוּ אֶרְצָה גִּשְׁן":
"כִּדְ שָׁנוּ רַבּוֹתֵינוּ, אֵין מְבָרְכִין עַל הָנֶר, עַד שְׂיֵאוּתוֹ לְאוּרוֹ.
וּמִנֵּין לְמַדּוֹ?
מִן הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁנֵאָמֵר²⁶⁵, 'וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב', וְאַחֵר כֶּד, 'וַיִּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ'.
רַבִּי זְעִירָא בֶר אֲבָהוּ אָמַר, מִכָּאן שְׁמֵבְרְכִין עַל הָנֶר בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, מְשִׂאוּתוֹ לְאוּרוֹ".
דְּהֵנָּה, הַמוֹשְׁגִים "נֶר" ו-"אוֹר", מַדְבָּרִים בַּעֲנִיין לִימוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה,
וּכְמֵאמֵר הַכְּתוּב²⁶⁶, "כִּי נֶר מִצָּוָה וְתוֹרָה אוֹר, וְדֶרֶךְ חַיִּים תּוֹכָחוֹת מוֹסֵר".
וְאִם כֵּן:
"אֵין מְבָרְכִין עַל הָנֶר, עַד שְׂיֵאוּתוֹ לְאוּרוֹ" - הֵינּוּ, נֶר הַתּוֹרָה הַמִּמְתֵּק אֶת עוֹל הַשִּׁיעְבוּד²⁶⁷,
נַעֲשֶׂה, עַל יְדֵי הַתְּדַבְּקוֹת בַּדְּבָרִי הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, בְּדֶרֶךְ שֶׁל ב' הַמְּשִׁיחִים, שֶׁהִיוּ שׁוֹרְשֵׁי הַתּוֹרָה שֶׁבַע לִפְנֵי²⁶⁸,
וּבִבְחִינַת הַבְּדֵלָה הַנַּעֲשִׂית עַל יְדֵי הַכּוֹס, וְכַעֲנִיין מִיתוּק עוֹל שִׁיעְבוּד מִצְרִים, עַל יְדֵי ד' הַכּוֹסוֹת שֶׁהִיוּ אֲצֵל יוֹסֵף הַצַּדִּיק ע"ה²⁶⁹.

²⁶³ "מדרש תנחומא", (בפרשתן, אות ו').

²⁶⁴ בראשית, מו' - כח'.

²⁶⁵ בראשית, א' - ד'.

²⁶⁶ משלי, ו' - כג'.

²⁶⁷ וכמו שנתבאר לעיל באותיות ו'-ז'-ח'.

²⁶⁸ וכמו שנתבאר לעיל באותיות ו'-ז'-ח'.

²⁶⁹ וכמו שנתבאר לעיל באות ט'.

"וּמִנֵּינִי לְמַדּוֹ? מִן הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר ²⁷⁰ , 'וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאֹרֶץ כִּי טוֹב', וְאַחֵר כֶּךָ, 'וַיִּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאֹרֶץ וּבֵין הַחֹשֶׁךְ' " - הֵינּוּ, כַּשֶּׁם שֶׁהַבּוֹרָא ית"ש יַצַּר "הַבְּדֵלָה" בֵּין הָאֹרֶץ וּבֵין הַחֹשֶׁךְ, כַּד הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה יוֹצֵרֶת הַבְּדֵל בֵּין חוּשֶׁךְ הַגְּלוּת לָאֹרֶץ הַגְּאוּלָּה.

ה. **מה גם, שיוסף הצדיק ע"ה, בהיותו גלגול חנוך ²⁷¹, הרי הוא דבוק ומחובר אל כוח ההבדלה שהבדיל חנוך, בהיותו בעלמא הדין, מקשר המנעלים והסנדלים, והיינו ניצוצות הקדושה, אל שורשם העליון,**

ובסוד אומרו, "בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ, לְעוֹלָם וָעֶד" ²⁷².

וממילא אם כן, עניין זה של אמירת "בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ, לְעוֹלָם וָעֶד" ²⁷³, קשור ושייך אף אצל יוסף הצדיק ע"ה,

אשר זכה להיות בבחינת "צדיק חי", בעניין תיקון ה-רפח' ניצוצין בשלימות הגמור ²⁷⁴.

ו. **על מאמר הכתוב בפרשתו ²⁷⁵, "וַיֵּאָסֶר יוֹסֵף מִרְפָּתוֹ, וַיַּעַל לְקִרְיַת יִשְׂרָאֵל אָבִיו גִּשְׁנָה, וַיֵּרָא אֵלָיו, וַיִּפֹּל עַל צַנְאָרָיו, וַיִּבֶךְ עַל צַנְאָרָיו עוֹד", כתב רש"י הקדוש:**
"אבל יעקב לא נפל על צוארי יוסף ולא נשקו, ואמרו רבותינו - שהיה קורא את שמע".

ובדבר זה, נתייגעו רבותינו הראשונים והאחרונים זיע"א: מפני מה, רק יעקב אע"ה היה קורא קריאת שמו, ויוסף הצדיק ע"ה לא? ותירצו בכמה וכמה ואופנים, עיין בדבריהם הקדושים.

²⁷⁰ בראשית, א' - ד'.

²⁷¹ וכמו שנתבאר לעיל באות ה'.

²⁷² וכמו שנתבאר לעיל באות ד'.

²⁷³ וכמו שנתבאר לעיל באות ד'.

²⁷⁴ וכמו שנתבאר לעיל באותיות ב'-ג'.

²⁷⁵ בראשית, מו' - כט'.

ברם, לאור המתבאר במאמר זה, נראה לעניות דעתי הדלה, לבאר כדלהלן:
דלעולם, כאשר היה יעקב אע"ה קורא קריאת שמע, השיבו יוסף הצדיק במטבע
לשונו של חנוך,

ואמר: "בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ, לְעוֹלָם וָעֶד",

שכן, סוד בכייתו של יוסף הצדיק ע"ה, הוא סוד דביקותו של הצדיק בהבורא
ית"ש, בתכלית השלימות ²⁷⁶.

וסוד הדביקות, נעוץ בכוחו של חנוך, בהיותו בעלמא הדין, מקשר המנעלים
והסנדלים, והיינו ניצוצות הקדושה, אל שורשם העליון,
ובסוד אומרו, "בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ, לְעוֹלָם וָעֶד" ²⁷⁷.

ובסייעתא דשמיא, מצינו סימוכין לדברינו בדרך הרמז, וכדלהלן:

דהנה, המילים "חי" ²⁷⁸, וַיֵּרָא אֱלֹהֵי, וַיִּפֹּל עַל צְוֹאֲרָיו, וַיִּבְךְ עַל צְוֹאֲרָיו עוֹד", עולים
בגימטריא למניין 1358,

וכמו כן, המילים "בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ, לְעוֹלָם וָעֶד", עולים בגימטריא למניין
זה. ודוק.

ומעתה, בין תבין:

לצורך השפעת הישועה אל נ' ימי המעשה ²⁷⁹, ולצורך השפעת נ' הווי"ת אשר
בשמו יוסף הצדיק ע"ה - אל נ' ימי המעשה ²⁸⁰, ולצורך מיתוק הדינים ועול
השיעבוד - כאשר נהג יוסף הצדיק ע"ה בעם ישראל ²⁸¹,

²⁷⁶ כן כתב אדמו"ר הגה"ק רבינו שמשון דוד פינקוס זיע"א, בספרו הקדוש "תפארת שמשון", (בפרשתן,
עמודים תלב'-תלו').

²⁷⁷ וכמו שנתבאר לעיל באות ד'.

²⁷⁸ היינו:

יוסף הצדיק ע"ה, אשר היה בבחינת "צדיק חי".

וכמו שנתבאר לעיל באות ג'.

²⁷⁹ וכמו שנתבאר לעיל בתחילת אות זו.

עלינו להתחבר אל "שורש תורה שבעל פה", וכאשר היה אצל ב' המשיחים, יהודה ויוסף הצדיק ע"ה²⁸²,
ובפרט אל עניין המשניות, אשר יוסף הצדיק ע"ה זכה להיות בבחינת "מרכבה" שלהם²⁸³.
ואזי, נהיה מובדלים ומרוממים מכל הבלי העולם הזה,
ובפרט, בעניין השלימות של תיקון ה-רפ"ח ניצוצין קדישין²⁸⁴,
ובבחינת אמירתו של חנוך²⁸⁵, "בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ, לְעוֹלָם וָעֶד", אשר היתה שייכת אף אצל יוסף הצדיק ע"ה²⁸⁶.
ומשנעשה כל זאת, נזכה לגאולה האחרונה, של ביאת גואל צדק במהרה בימינו, על ידי משה רע"ה²⁸⁷,
שכן, באותה העת, ההגדרה של: "ולזה נתארך הגלות, כי כל עוד שאין עוסקים בתורה ובמצוות, אין משה חפץ לגאול עם בטלנים מן התורה"²⁸⁸, כבר לא תהיה שייכת כלל ועיקר.
יתן ה' יתברך, ונזכה לזה. אמן.

²⁸⁰ וכמו שנתבאר לעיל בתחילת אות זו.

²⁸¹ וכמו שנתבאר לעיל בתחילת אות זו.

²⁸² וכמו שנתבאר לעיל באות ח'.

²⁸³ וכמו שנתבאר לעיל באות ו'.

²⁸⁴ וכמו שנתבאר לעיל באות ב'.

²⁸⁵ וכמו שנתבאר לעיל באות ד'.

²⁸⁶ וכמו שנתבאר לעיל באות ה', ובתחילת אות זו.

²⁸⁷ וכמו שנתבאר לעיל בתחילת אות זו.

²⁸⁸ לשון קודשו של הגה"ק בעל "אור החיים" הקדוש זיע"א, וכמו שנתבאר לעיל בתחילת אות זו.

לרפוא"ש

הרב רפאל פנחס בן מרים רמו

רפאל מנחם בן רות רדואה

הרב יוסף בן רחל

חיים נתן צבי בן שרה

מרדכי בן רינה

מאיר בן נעמי

אליהו לוזון בן גד

~~~~~

שושנה סולטנה בת מרים

שרה בת סוליקא

דינה בת סוליקא

אסתר בת תמר

שרית בת גילה

פאני פרחח בת רחל

"וְצִתֵּיתִי לָהֶם בְּבֵיתִי וּבְחוֹמֹתַי יָד וְשֵׁם"

- הגה"ק רבי רפאל משה אלבאז בן רבי שמואל זיע"א
- הגה"צ רבי דוד מסעוד עובדיה בן אסתר זיע"א
- הגה"צ רבי חיים וואלקין בן צביה זיע"א
- הגה"צ רבי משה איבגי בן אסתר זיע"א
- רבי אברהם איבגי בר רחמה זצ"ל
- רבי שלום איבגי בר רחמה זצ"ל
- צורי (צורישדי) גניש ז"ל בן יולנדה תחי'
- אפרים (אפי) ביתן בן קונפיטה ז"ל
- משה חיון בר קוקה ז"ל
- דב לוסטרניק בר אביבה ז"ל

~~~

- הצדקת מזל טוב אלבאז (לבית סודרי) בת רבקה ע"ה
- הצדקת מרים רמו עובדיה בת אסתר ע"ה
- הצדקת ברוריה מויאל בת חוה ע"ה
- זוהרה פרץ (לבית כהן) בת רחל ע"ה
- מזל טוב סיגלר (לבית עובדיה) בת זוהרה ע"ה
- רחל עמוס (לבית מלכה) בת אסתרליה ע"ה
- רבקה סימוני ע"ה (לבית איבגי) בת הרבנית שרה שתחי'
- אליס חוה עישה לוי (לבית סיבוגי) בת גרסיה ע"ה
- אריקה ביננבאוס ע"ה (לבית פינקסוביץ) בת יוסף וברטה שיחי'
- חנה אילוז בת פרחא ע"ה
- איילה בת נעמי ע"ה

לעילוי נשמתם הטהורה

של הקדושים אשר נרצחו על קידוש ה'

בחג "שמחת-תורה" תשפ"ד